

De skånska landskapens historiska
och arkeologiska förening.

SKÅNSKA SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

MARTIN WEIBULL.

1892. II, 1.

LUND. C. W. K. GLEERUP.

De skånska landskapens historiska
och arkeologiska förening.

SKÅNSKA SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

MARTIN WEIBULL.

1892. II, 1.

LUND. C. W. K. GLEERUP.

De skanska kyrkans historia i Sverige
och arkivologiska förhandlingar

SKRIFTSKAFTSÅR

1893

MARTIN WEIBULL

1893. II.

LUND 1893.
E. MALMSTRÖMS BOKTRYCKERI.

Öfverste Nils Skyttes dagboksanteckningar.

En krigares lefnad från vår storhetstid, äfven om ej en stor och framstående mans, blott en tapper och plikttrogen officers, förtjenar alltid att följas med intresse. Det är en sådan, som här framlägges, konstlöst antecknad i „Annotationer“ af hans egen hand, förda alltifrån ynglingaåren och inträdet i krigstjensten — det var vid danska krigets utbrott 1675 — och intill den sena åldern, vid den tid, då efter Carl XII:s död det stora bokslutet öfver ett tidehvarf uppgjordes, — fredernas tid 1719—1721.

Antecknaren är *Nils Skytte*, (* 1656 † 1720), slutligen — alltsedan 1700 — öfverste för Smålands tremänningsregemente. De krig, i hvilka han deltagit, äro Carl XI:s krig med Danmark 1675—1679, prins Carl af Lothringens fälttåg mot turkarne i Ungarn 1687—1688 samt Carl XII:s krig mot Ryssland 1701—1704. Han har i korthet antecknat de allmänna händelserna från dessa krig, men framför allt hvad honom sjelf rört, hans egen verksamhet på den post han haft. Så flyta i dessa anteckningar stort och smått tillsamman, inramadt såsom data i antecknarens almanacka.

Men, såsom förut sagdt, en krigets hvardagshistoria sådan som denna förtjenar också att följas. Vår tid, för hvars hela föreställningssätt det gammaldags kriget egentligen är något alltigenom främmande, ser vanligen i detta én rad af stora händelser, ett förlopp af uppträden och handlingar, i hvilket det hvarje ögonblick gäller lif och död. Men kriget hade alltid vid sidan af detta också sin hvardagshistoria, olika för olika tider, sammansatt af idel små och alldagliga saker. Det är en sådan historia, som i dessa dagboksanteckningar visar sig för oss. Vi, som mest äro vana att

följa de stora dragen och händelserna, fältslagen och belägringarne, finna här tillfälle att också kasta en blick in i fältlifvet, sådant det i sin föga tilldragande verklighet tedde sig under det 17:de århundradet, med alla dessa oändliga marscher fram och tillbaka, alla dessa mönstringar, dessa inqvarteringar och lägersläenden. Till-
samman utgjorde allt detta jemte annat dylikt en sfer af tryckande yrkesmessig enformighet: fältslaget eller skärmytslingen kom deri som ett spännande afbrott.

Tydligt är, att en dagbok, som innehåller anteckningar från ett sådant fältlif, också skall bära spår af denna enformighet. Men bland alla blomständer, som för oss måla lifvets alldaglighet, finna vi också betecknande drag, upplysande fakta och data, såsom t. ex. anteckningarne om Malmö belägring 1677 (s. 3—5), de af ingen förut antecknade data för anläggandet af skansarne vid Torsebro (s. 8) och Hönjarum (s. 10) eller verkliga förloppet vid den totala ödeläggelse af Örkeneds socken, hvartill Carl XI 1678 i april gaf order. Man finner här af hela sammanhanget i Skyttes anteckning, att den väl blef utförd i fråga om gårdarne, men lyckligtvis ej i fråga om den barbariska befallningen att ihjelslå allt mankön mellan 15 och 60 år: blott „en enda gammal bonde caputerades“ (s. 9). Minst skulle man väl vänta att i en dagbok sådan som denna finna ett ögonvittnes sammanhängande skildring af Carl af Lothringens och kurfursten Max Emanuels stora slag vid Mohacz 1687 (s. 16—21). — Att den ryktbara vinterdagen den 4 december 1676 var så klar, att svenska fångar från danska fångskepp i Sundet — säkert med klappande hjertan — kunde bemärka slaget vid Lund, derom upplysas vi här af en fånges anteckning (s. 2).

Öfverste *Nils Skytte* tillhörde den från borgmästaren i Nyköping, Bengt Nilsson Skraddare (Schroderus), härstammande svenska Skyttesläkten. Det var en af det 17:de århundradets första stora uppkomlingslägter. Den tredje af borgmästare Skraddares söner, Johan Skytte, den ryktbare statsmannen, Gustaf Adolfs lärare, gjorde sin gren friherrlig med friherrskapet Duderhoff i Ingerman-

land; alla öfriga hans ättlingar samlades i de tre adliga slägterna Skytte N:o 429, N:o 665 och släkten Skytte af Sätra, af hvilka de tvänne första tidigt utslocknade (N:o 429 med den 1715 baroniserade generalguvernören i Skåne, generalen Carl Gustaf Skytte † 1717). Den tredje, *Skytte af Sätra*, fortlevver ännu, och alla dess senare medlemmar härstamma just från öfverste Nils Skytte.

När Skåne föll under svenskt välde, hörde Skyttesläkten till den svenska adel, som skyndade att der förvärfva gods och gårdar, och det syntes en tid som om den skulle blifva en af Skånes stora godsegareslägter. *Håkan Nilsson Skytte*, Nils Skyttes fader, Johan Skyttes äldste brorson, blef vid besittningstagandet 1658 förste svenske landshöfding i Kristianstads län och Bleking. Han var en krigsbuss från Gustaf Adolfs och trettioåriga krigets tid, som tjenat upp sig till öfverste vid Kronobergs regemente och i Småland blifvit egare till Byvärma vid Helgeåns utlopp ur Möckeln och Säfsjö, våra dagars Säfsjöström, i Lenhofda socken. Såsom landshöfding i Kristianstads län förvärfvade han, när den danska adeln gjorde sitt uppbrott ur Skåne, Sinclairsholm och Sandby kungsgård, som han 1667 $\frac{8}{16}$ köpte af Jörgen Marsvin till Dybeck. Han slog sig ned på Sandby och dog der i hög ålder 1688 $\frac{9}{16}$. *Nils Skytte*, ende sonen, ärfde dessa gods, de skånska såväl som de småländska, men förlorade snart genom Carl XI:s reduktion Sandby, hvilket indrogs såsom ett Lunds erkebiskopstol fordom tillhörande, af danska kronan vid reformationen indraget län. Sinclairsholm blef nu för mer än ett århundrade Skytteslägtens säte i Skåne. Och 1717 öppnade sig, såsom anteckningarne (sid. 28) omförtälja, utsigten till att Råbelöf och Odersberga skulle under fideikommissband komma att tillhöra Skytteslägtens manstam. Generalguvernören baron Carl Gustaf Skytte, „den onde Skytten“, såsom hans binamn lyder i den skånska herregårdshistorien, hade nämligen i följd af sitt gifte med Ebbe Ulfelds äldsta dotter (Anna Catharina Ulfeld † 1678) vetat att sätta sig i besittning af dessa gods och han insatte genom sitt testamente Nils Skyttes, sin kusins, äldste son, majoren Carl Henrik Skytte († 1752) till arftagare. Men vidlyftiga processer i förening med de stora skulder, som häfdade vid Råbelöf och Odersberga, gjorde att fideikommissstiftelsen blef

upplöst och godsen försålda. När detta skedde ¹⁾, blefvo för Skyttarne Råbelöf och Odersberga utbytta mot de vidsträckta, men långt mindre värdefulla godsen Skeinge och Björkeberga. Men äfven dessa försåldes snart ²⁾, och Sinclairsholm öfvergick 1799 först genom arf, sedan genom köp, till andra slägter (Duvall, Gyllenkrook). Sålunda upphörde Skyttesläkten hastigt nog äfven att vara besutten i Skåne. När under general Carl Gustaf Skyttes egotid Sinclairsholms hufvudbyggnad julaftonen 1788 genom en häftig vådeld förstördes, tillintetgjordes också släktens minnen: Sinclairsholm saknar sedan dess alla handlingar till sin historia. Dessa här meddelade anteckningar, öfverlemnade till tidskriften af en bland öfverste Nils Skyttes ättlingar, landbrukaren C. G. Skytte, äro kanske de enda skriftliga erinringar, som återstå efter „Skyttarne på Sinclairsholm“.

¹⁾ 1732 till major L. G. von Böhnen och hans hustru, Ebbe Ulfelds dotterdotter, Anna Catharina Ridderschantz- v. Böhnen, som stiftade det nuvarande fideikommisset Råbelöf och Odersberga.

²⁾ 1752 af Carl Henrik Skyttes arfvingar till landshöfdingen friherre Johan von Brehmer, som af dem stiftade ett fideikommiss för släkten Wrangel von Brehmer.

Martin Weibull.

Nils Skytte.

I. N. I.

Annotationer på en del, som jag under tiden hafver antecknat, förbigående den tiden som är passerad emellan det år jag, Nils Skytte, föddes, (som var anno 1656 d. 3 aprilis) intill den tid jag reste ifrån academien i Lund, hvilket skedde år 1675.

1675.

Anno 1675 in *aprilis* följde jag min k. fader till Stockholm, hvarest jag lät mig en tid undervisa af Herman Höjer uti fortificationen.

1676.

Anno 1676 d. 6 *aprilis* reste jag till Malmö, hvarest jag dagligen öfvade mig uti militäriska exercitier.

Junius d. 1 hade vår flotta en stor olycka.

22 fick jag min aldra nådigaste konungs fullmakt på fendriksplatsen under öfverste Modei regemente och capitaine Gyllenadlers companie, hvilket då låg i Christianstad.

23 reste jag genast ifrån Malmö och till companiet.

27 landstego de danske vid Ystad.

30 ställdes jag efter ofvanbemälte H. M:ts fullmakt under companiet i Christianstads garnison.

Julius 2 gick hela vår armé undan fienden igenom Christianstad och låg deromkring.

23 bröto våra upp och gingo första natten till Ljungby, och blefvo vi i Christianstad, på den vestra sidan af staden, af Gen. Major Sandberg berända.

31 gick ett stort flygande parti af våra, med hvilket vår nådige konung var sjelf med, då han ställde oss vid Sandbergs beränning. *Augustus* 9 kom fienden andra gången anmarscherandes med sina trupper.

13 fördelte de danske sin armé och satte sig med största forcen vid Näsby.

15 stormade de danske Christianstad och bemäktigade sig staden emellan klockan 2 och 5 om natten.

16 fördes vi fångar först ut till höggvarteret, (hvarest vi uti konungens tält togo honom i hand); dädan ifrån åt Köpenhamn.

17 stod slaget vid Halmstad, hvarest vår allernådigste konung nederlade dem, hvilka kunde skattas till ungefär 4000 man, hvadan få af fienden undansluppo och generalmajor Dunkam, som förde commandot, blef fången tillika med öfverste Tropp och många flera öfverofficerare.

10 kommo vi Christianstads fångar till Köpenhamn.

December 4 stod slaget vid Lund, då Gud gaf seger öfver de danske, hvilket vi fångar åsågo på de danska skeppen.

21 skedde utvexlingen af fångarne, då vi fördes öfver Sundet ånyo ¹⁾).

24 kommo vi till vårt läger som stod vid Bälteberga och Harrie.

1677.

Januari 2 fingo våra in Helsingborg med accord.

4 vid lägreets uppbrytande fördes jag tillika med de andra sjuka dädan. 9 kom jag till Malmö.

Februari 8 drucknade min cousin Christopher Heldemuth Skytte uti stormen på Carlshamns stad. Gud fröjde hans själ uti det eviga lifvet!

15 då jag begynte något att bättras utaf sjukdomen, reste jag från Malmö upp till mina föräldrar på Säfsjö.

24 gick Christianstad öfver igen till våra genom accord.

Martius 9 gick Carlshamns skans öfver till våra genom accord.

Aprilis 7 reste jag utföre till vårt läger igen och var till följes med min cousin Gustaf Heidenfelt.

22 fingo vi order af Ebbe Ulfeld att convoyera ammunitionen ifrån Vidtsköfle till Malmö.

29 kommo vi väl fram med ammunitionen till Malmö.

Maij 4 gick jag till absolution ibidm.

¹⁾ I Project om Oberofficerernes Omvexling af Gen. Auditör H. Meyen, dat. Landscrona 1676 ²⁴/₁₂ nämnes Nils Schöt, som oversendes, hvorimod begeres Gregorius Daa. Löwenskiold, Slaget ved Lund.

10 följde jag Hs Excellens Herr Johan Gyllenstjerna till vårt läger, som stod vid Näs.

12 togo snapphanarne salig farbrors stycken, som skulle föras till det läger, som var för Christianstad och höggo sönder lavetterna, men blefvo lyckligt styckena af några bönder igen till lägret bragte, hvilka hade löst dem ifrån snapphanarne.

14 följde jag med H. Majestät till Malmö.

15 reste H. Majestät tillbakars till lägret.

16 tog Svanvedel en lieutenant med några ryttare till fånga vid Borrby.

16 gjorde de danske ett utfall vid Christianstad, men blefvo refuserade.

17 om aftonen ryckte våra upp sitt läger vid Näs.

18 satte våra sig på $\frac{1}{2}$ mil när Landscrona, hvarest de utestängde ett danskt parti, det våra eftersatte.

19 ankommo våra capertar till Ystad och inbragte ett skepp ifrån de danske, det de tillförne hade fått af våra vid Carlshamn.

24 mötte ett danskt parti 14 af vår styrka med behöriga rustvagnar och hästar vid Lund, som skulle till vårt läger, hvilket allt de sig utan någon möda bemäktigade och till sitt läger bragte, emedan major Romanovitz, som det förhindra skulle, med ett parti af våra sig uti de närbelägne Dagstorp och Saxtorp förlade och försåg.

28 kom fältmarskalken Fersen hit till Malmö.

„ drog vår armé sig tillbakars till Näs igen ifrån Rönneberga.

31 begynte jag göra lieutnantstjenst under öfverste Hedemanns companie.

Junius 1 mönstrades vi af fältmarskalken Fabian v. Fersen.

5 blefvo vi belägrade här uti Malmö och fingo vi 2 st. danska fångar.

9 blefvo officerarne af fältstaben tillordnade värdar i stället för gage, då jag bekom Johan Barkman till min värd.

9 kom hela danska arméen.

10 sköto de danske 3 gånger dansk lösen åt staden, hvaruppå honom genast svarades med dubbla svenska lösen både af staden och slottet.

10 om aftonen begynte de danske kasta upp 2 batterier, ett vid slottet, det andra vid Sönderport och begynte så att approachera.

11 begynte de danske ett batteri vid Österport.

„ fingo vi 1 kvartermästare, 1 adjutant och 3 gemene till fångar.

„ om natten avancerade de så nära med deras approacher, att de sköto våra skyltvakter.

12 avancerade fienden allt närmare, oaktadt att vi med 100 man vid hvar ravelin continue hela natten läto skjuta på arbetarne i deras approacher utur våra contrescarp.

13 lät fältmarskalken Fersen utgå följande skrift, den vi samtliga underskrefvo, nämligen:

Vi underskrefne officerare af Hr Öfverstelieutenant Hedemans esquadron förobligera och förbinda oss härmed på det kraftigaste sätt som ske kan, att efter vi se, det fienden denna oss anförtrodde fästning med all makt söka att angripa, vi densamma efter yttersta förmåga att defendera ingen möda, arbete eller fara sky (skola), utan lif och blod vid samma defension tillsätta, det vi lofva och vid vår ära och lif, att vi på ingen capitulation tänka, mycket mindre något tal derom föra vela; utan vi vår underhafvande soldatesque till oförtroheten trohet och tapperhet förmana och styrka och alla discurser om capitulation eller fästningens öfvergifvande förhindra, afstraffa och oss sjelfva derhän förbinda, att hvilken sig underståendes varder om capitulation eller accord med fienden något att proponera och utan H. Excellence Hr Fältmarskalkens och Gen. Guvernörens vetskap eller gifna anledning dertill att råda, densamme såsom en menedig, otrogen Kongl. Majestäts tjänare skall arkebuseras: och skall denna af oss underskrefna edeliga revers emot dem, som häremot handla, gälla såsom en fallen dom och utan någon vidare rättegång uppå den, som häremot bryter exeqveras, så sant oss Gud hjälper till lif och själ. Malmö d. 13 Juni 1677.

13 planterade fienden sina stycken.

„ om aftonen fingo vi 4 fransoser, som lupo öfver ifrån de danske, och höllo vi en liten skärmytzel med fienden samma afton vid södra ravelinen.

14 var jag commenderad med 8 rotar i contrescarpen vid södra ravelinen att beskjuta arbetarne, då vi intet miste mer än en man.

17 gjorde våra ryttare ett utfall till fots vid Söndreport och slog neder en hop gemene och en öfverstelieutenant och togo till fånga 1 major, 1 lieutenant och 4 gemene.

18 begynte fienden kasta eld och bomber på slottet och spela med sina $\frac{1}{2}$ cartoger åt både staden och slottet, men om aftonen hölt han något upp med mörsarne, efter den ena var sprucken och den andra omkullskjuten; likvisst hade han då allaredan inkastat 43 bomber och 6 fyrkuler.

19 klockan halfgången 6 om morgonen gjorde våra ett utfall vid Österport både till fots och häst och slog en hop, öfver ett par hundrade man af fienden och fingo 1 capitain till fånga, då vi miste capitaine-lieutenanten Cratz och 8 gemena.

19 klockan 12 skickade de danske in en trumslagare och begärde att få begravva de döda.

20 continuerade de danske kasta bomber på slottet.

21 var jag åter commenderad om natten i contrescarpen, då jag, som låg utanför Söder ravelinen tillika med de i Slotts och Öster ravelinen blefvo hårdt attackerade, hvarest de danske miste en hop manskap och jag allenast en soldat.

22 slogo de danske appell och fingo efter begäran taga bort deras döda, som blefvo för alla 3 ravelinerna.

22 fingo vi 4 st. öfverlöpare och fienden continuerar med canonerande.

23 continueras med canonerande och bombars kastande på slottet.

„ begärde de danske få begravva de döda, men uti sjelfva stilleståndet höllo de på att vilja kasta vattnet ur grafven vid slottet, då våra upphäfde stilleståndet och canonerade det bästa de kunde.

24 förutan continuerligt canonerande och bombars och elds kastande på slottet hade nu fienden sina approcher färdiga, hvilka gingo in i vår contrescarp.

25 continuerade fienden med canonerande, item med bombars och elds kastande på slottet. Och om natten klockan 11 gjordes en generalstorm, som varade intill klockan 1, då Gud gaf oss victorien, att fienden blef afslagen.

26 begärde fienden åter att begravva sina döda; då blef svaradt, att H. Exc. Hr Fältmarskalken ville hafva det i betänkande till andra dagen.

„ canonerade han alltfört och kastade eld och bombar, men tycktes som han om natten förde sitt artilleri bort.

27 blef dem på deras begäran efterlätet att få begravva sina döda, och kan man fuller säga, att han då uti den belägringen miste kärnan utaf sitt infanteri.

27 afförde fienden stycken och mörsare.

28 begynte fienden förlåta de främsta approacherna, då vi inbringade de faschiner och materialier, som der fans.

28 om natten stucko de danske sjelfva an en hop faschiner.

29 fingo vi 8 st. öfverlöpare.

30 voro våra ute tillika med en del af borgerskapet att visitera de danskes approcher.

Julius 1 fingo vi åter 2 st. öfverlöpare.

„ lade sig 3 sönderskjutna svenska skepp på Malmö strand.

2 fingo vi åter 2 st. öfverlöpare.

„ klockan 9 om aftonen kommo 2 st. holländska skepp och attackerade våra tre; dessutom sände de en brännare in på dem dock utan effect, hvarför lupö våra tre skepp på grund; det ena vårt skepp (Calmar slott) höll sig temmeligen väl, ty när det intet förmådde mera, sauverade de folket och stucko an skeppet, men

Mercurius och Geronimus bemäktigade de sig och satte holländska flaggor deruppå, men fingo dem icke genast lösa af stranden.

4 blef jag commenderad att rasera de yttersta af fiendens approcher, då allenast en man blef för mig skjuten.

4 sköto de danske 3 gånger Victoria med sina 36 fältstycken; presumeras öfver de 3 svenska skeppen, som således ruinerades och borttogos.

5 stucko de danske an sitt läger och upphäufde denna belägring. 6 ryckte reserven efter.

7 kom en båt ifrån Köpenhamn med öl och brännevin, hvilken våra anbergade.

Uti denna belägring miste vi 3 öfverofficerare neml. Ryttmästaren Norrman, Capitain Matern och Capitainlieutenant Cratz.

8 drogo Holländarne af med våra 2 skepp Mercurium och Geronimum, hvilka de hade verpat ut af stranden.

9 fingo vi åter 6 st. öfverlöpare ifrån de danske.

10 fick Fältmarskalken Fersen bref ifrån vår allernådigste konung.

14 stod Landscrona slag emellan Rönneberga och Näs, då våra victoriserade och de danske retirerade sig under Landscrona, uti hvilken aktion Fältmarskalken Helmfeldt blef slagen och Generalmajor Schönleben fången.

15 kom Helmfeldts lik till Malmö.

„ om natten commenderades jag till vårt läger, som stod vid Rönneberga.

17 fick jag min lieutnants fullmakt under Dalregementet af Öfverste Kruus.

Augusti 1 gick jag till Guds bord hos Nils Lundeberg.

5 gick gen. major Maiseux med 4000 hästar af den danska arméen ifrån Landscrona till Christianstad.

7 ryckte vi upp med vår armée att förfölja de danske.

10 stodo vi stilla och höllo vår bönedag.

11 ryckte vi upp med arméen och blef jag kommenderad med generalmajor Mortaingé och öfverste Börtzell till Mölleröd.

14 Mötte vi vår armée vid Ignaberga.

15 bröto vi upp med arméen och kommo om aftonen till Christianstad, hvarest våra nedergjorde en hop af fiendens ryttare och en del togs till fånga.

15 om natten klockan 3 commenderades öfverste Cruus, öfverste lieutenant Ascheberg och major Trotzig med ungefär 600 man, då vi togo en hop deraf och stormade de danskes skans vid Långebro, hvilken vi lätt nog bekommo och dertill en hop fångar, då jag anförde Aschebergs division och han emellertid blef äfven commenderad vid den stora stenen hos vårt arbetsfolk, hvarest han ock blef

skjuten med en muskötkula i tjocka låret och måste omsider dö derutaf. Samma gång brände vi ock af Långa bron.

16 sköto vi med glödande kulor åt staden hvarest ett hus antändes och brändes.

17 ryckte åter vår armé upp att förfölja de danske, som voro öfvergångna på andra sidan staden.

19 stodo vi åter stilla för regns skull.

22 stodo vi stilla vid Hörby.

23 hunno vi till Dagstorp, hvarest åter en hop danske capurerades och der slogo vi vårt läger.

26 fingo vi 3 st. öfverlöpare, som berättade, att de danske förde öfver deras folk åt Seland.

September 6 blefvo vi commenderade med general lieutenant Schultz åt Christianstad, men vår allernådigste konung blef der kvar.

7 kom öfverste lieutenant Hedeman till oss med artilleriet vid Getinge bro.

8 ryckte vi upp och lågo om natten i Osby (Osbyholm).

9 stodo vi stilla. 10 marscherade vi till Wram.

11 stodo vi stilla och förde allenast artilleriet öfver bron.

12 marscherade vi till Christianstad, hvarest vi slogo vårt läger vid Härlöf.

13 gjorde vi våra hyttor färdiga.

20 sköto vi om natten med både fyrmörsare och glödande kulor, dock utan fiendens skada.

21 före dager togo vi våra stycken dädan och bröto i dagningen upp, då vi till natten hinte till Vinslöf.

22 kommo vi till Mölleröd.

24 kom vår allernådigste konung till oss, då vi honom nötte på Mölleröds ljunng.

25 marscherade vi genom Sandby och den natten till Nyble (vid Broby).

26 gingo vi öfver Nyble bro och hinte den dagen till Råby.

Oktober 2 fördes jag sjuk till Kiaby.

2 fördes våra sjuka till Bleking, med hvilken fänrik Springare blef commenderad.

24 reste vår öfverste Cruus åt Sverige att recruterat.

7 begynte jag att bättras.

November blefven commenderad att bränna Långebro vid Christianstad, hvilket intet gick an.

20 reste jag med öfverstelieutenant Gustaf Heideman åt Småland.

1678.

Februari 1 kommo vi tillbakars till Kiaby.

2 bröt hela vår brigad upp och inqvarterade vi oss uti Vanneberga.

7 sände vi vår trumslagare in i Christianstad att vilja tala med de danske officerarne, hvilka intet ville komma ut.

12 itererade vi igenom en trumslagare vår förra begäran.

13 blef jag commenderad att uppbygga en fyreckig skans vid Torsebro.

14 fingo våra kunskap af ett danskt parti som ville secundera Christianstad, hvaruppå vi med hela vårt infanteri och cavalleri ryckte upp och satte oss på samma dag vid Fjelkestad.

15 var fältmarskalk-lieutnanten Aschenberg hos oss på skansen oeh behagade väl vårt arbete.

15 blef jag aflöst och marscherade till regementet, som stod i Fjelkestad. 16 stodo vi stilla.

18 efter intet hördes af fienden, marscherade hvar och en till sina qvarter igen.

18 voro våra ute med 9 små båtar och 2 stora att förhindra de danske att taga ved på Lillö, hvilka voro der med 30 båtar och 2 st. pråmar och då de kommo i hopa på sjön (ån) bemäktigade sig våra 2 båtar och 1 pråm, hvaruppå våra fingo 4 små stycken, 2 capitainer, 2 corporaler och 22 gemena, som de fångna i vårt läger inbragte. Dessutom sköto de danske sjelfva i grund den andra deras pråm, hvaremot vi allenast miste en gemen.

21 fingo vi åter allarm och deruppå order att marschera till vår förra ort i Fjelkestad. Men under vägen fingo vi åter contraorder att gå tillbakars i våra qvarter och detta allarm bragte 8 danske till vägna, som practiserade sig in i Christianstad med penningar till dem.

21 om natten begynte våra kasta upp en skans vid stora stenen får Långebro af Christianstad.

23 commenderades några ut att bränna af bron vid Norreport på stendammen, då capitain Silfversparre på Flöshult skulle commendera folket, men då han var inemot broen, ropade han folket tillbaka, hvaruppå öfverstelieutnant Rebener tog honom i arrest.

Martius 7 kom vår allernådigste konung från riksdagen, som stod i Halmstad.

11 satte vi en commissorialrätt öfver commissarier Grönman.

14 afsades hans dom och blef han dömd till galgen.

17 marscherade vi ifrån Vanneberga och till Christianstad, hvarest vi först intogo de danskes post vid lilla broen för Norreport och strax anlade en liten redutt; item en skans på Möllebacken som kallades Mölleskans. Den natten sköto de danske intet mera än 12 canonskott; de gjorde heller ett litet utfall på våra arbetare, men blefvo refuserade, då ock en öfverstelieutnant för dem blef skjuten.

18 foro vi fort med vårt arbete och sköto den dagen öfver 100 canonskott utur staden; dock miste vi intet mera än 1 död och 2 qvästa.

- 18 reste vår nådige konung åt Vexjö.
 19 sköto de åter utur staden 137 canonskott på våra arbetare,
 då 4 blefvo qvästa.
 20 sköto vi lösen, hvilka vi honom förtogo med våra stycken.
 21, 22, 23 förtogo vi honom åter lösen.
 23 efter arbetet var mycket, fingo vi gå till våra kvarter. —
 Kom vår nådigste konung tillbaka från Vexjö.
 28 blef jag commenderad med öfverste Wrangel att convoyera
 krut och kullor till Malmö och hinte vi den dagen till Onsö (Yngsjö).
 29 lågo vi i Brösarp. 30 i Tryde. 31 till Krageholm.
Aprilis 1 stodo vi stilla på Kråkeholm (Krageholm).
 2 gingo vi åter fort till Wemmenhög.
 3 gingo smålänningarne fort med ammunitionen till Malmö
 och vi tillbakars igen och lågo vi om natten i Skifvarp.
 4 till Kråkeholm. 5 till Qverrestad.
 6 stodo vi stilla och väntade efter fångarne, som kommo ifrån
 Landterügen.
 7 tog jag emot fångarne, som voro 328 man.
 8 lågo vi i Hvitaby, der jag levererade fångarne ifrån mig
 igen, och var det dygnet 13 af dem blifna döda.
 9 lågo vi i St. Olofs by. 10 kommo vi till Andrarum.
 11 stodo vi stilla, hvarest snapphanarne sköto ihjäl en knekt
 för oss af det börzelliska regementet
 12 stodo vi också stilla. 13 gingo vi till Åhus. 14 till våra
 kvarter i Wiby.
 15 brann gen major Schönlebens gård upp i Nymö.
 18 mönstrades vi af vår aldra mächtigste konung sjelf.
 19 drogo vi med vår brigad på snapphanepartie åt öster och
 lågo om natten i Broby.
 20 fördelte vi oss uti tre partier: Öfverstelieutenanten gick
 till Broby, Capitain Bratt till Ousby och Cap. Cruus stod stilla i Broby.
 31 stodo vi stilla.
 22 ryckte vi upp på alla 3 orter tillika att efter order upp-
 bränna hela Örken (Örkeneds) socken, hvilka (order) också lyda
 att ihjälslå allt mankön emellan 15 och 60 år; och uppbrände jag
 med mina utcommenderade efter min specification näml.: Kärraboda,
 Räfteorp, Smålatorp, Månstorp, 2 möllor och 1 hus, dertill en gam-
 mal bonde caputerades, och lågo vi om natten i Lönsboda.
 23 åter efter specifkation uppbrände jag med mitt partie
 Grefveboda, Södra Hafhult, Norra Hafhult, Trölsatorp, Tjufön, Rum-
 pebo, Kjättebo, Ullshult, Torshult, Hanshult, och blef då på 2 går-
 dar nära hela Örken afbränd och lågo vi om natten i Lönsboda.
 24 till Östraby i Opmana. 26 till kvarteren i Wiby.
 29 tog öfverstelieutenant Rebener ifrån de danske under Chri-
 stianstad 4 st. fångar och 2 caputerades item 30 st. hästar.

Maj 5 begrofs gen. kvartermästaren lieutenanten Kraft (som var af snapphanarne ihjälskjuten) uti Ljungby, då jag var com-menderad att skjuta salvor öfver honom.

10 kom vår öfverste Cruus ifrån Dalarne med recruterne.

12 drogs kompanierna tillhopa.

18 mönstrade vår allernådigste konung vårt regemente.

21 kom Carl Gustaf Skytte hit med sina 4 companier.

22 gick jag till Guds bord.

Junius 12 blef jag capitain under Carl Gustaf Skytte.

15 tog jag afsked ifrån dalregementet i Viby.

20 marscherade vår armée uti bataille och viste sig på fältet för Christianstad.

20 om natten gingo våra öfver med prämar och fattade post på Beckholmen, då capitain Lod och capitain Fersen af gardiet blefvo skjutna.

21 gick vår armée öfver på andra sidan Christianstad och satte sig vid Ugerup.

25 följde jag öfversten på rekrutering åt Sverige.

Augusti 4 gick Christianstad öfver med accord till våra igen.

September 1 kom jag tillbaka med öfversten till Christianstad, hvarest vi blefvo beordrade att blifva och anskaffa forage och proviant. 5 gick öfversten åt Sverige och jag åt Hjersås. 7 till Oppmanna. 12 till Vanås. 13 till Degeberga. 24 till St. Olof. 25 till Tuubyholm. 29 tillbakars igen till Raflunda. 30 till Widtsköfle.

October 1 till Christianstad.

3 gick jag till Guds bord.

” på parti och om natten till Allarp.

5 till Broa. 7 till Ifvetofta. 8 till Hjersås. 9 till Glimåkra, hvarest vi fingo 2 st. snapphanar.

10 till Ousby. 11 till Hönjarum, hvarest vi begynte göra en bro och en skans. 14 var arbetet färdigt.

15 gingo till Knisslinge. 16 till Christianstad.

22 kom vår aldra nådigste konung till Christianstad. 24 marscherade vi till våra vinterqvarter på Öland.

November 1 marscherade vi till våra vinterqvarter på Öland. 17 kommo vi på Öland. 20 inqvarterades vi.

December 13 reste jag åt Stockholm att uppköpa mundering till mig och mitt companie.

1679.

Februari 11 kom jag tillbakars ifrån Stockholm till Calmar.

April 30 mönstrade öfversten mitt compani.

Junius 21 gick jag till Guds bord.

22 gingo vi utur vårt kvarter och öfver till Calmar.

Julius 8 då vår aldra nådigste konung lät generallieutnant Schultz mönstra vårt regemente uti Nymölle, gjorde H. M:t mig till major uti Salmontz ställe, som blef öfverstelieutnant.

Allt ifrån detta dato gingo vi alle och vagerade utmed stranden af Blekinge att se på hvad der passerade intill

September 8, då vi uppbröto med öfverstens esqvadron.

10 till Mörrum.

11 reste jag förut till Ifvetofta och hemtade order af gen. major Lybecker.

12 mötte jag öfversten vid Nymölle. 13 genom Christianstad till Åsum. 14 till Vanneberg. 15 till Ignaberga. 16 till Mällby.

17 reste jag förut till höggvarteret i Sirköping och inhemtade af H. Majestät sjelf den nådiga order, hvarest folket skulle stå och vakta om natten ifrån höggvarteret till Nyböle (Nöbbelöf).

18 mötte jag folket i Maglasäte och följde dem till ståndkvarteren.

20 marscherade jag med 2 companier till Wärlinge.

21 till höggvarteret efter parollen på 3 dagars tid.

25 reste vi upp med den ena esqvadronen och lågo om natten i Ignaberga.

26 till Gumlösa och reste öfversten till Ronneby på Nyårsdagen.

30 bröt jag upp med esqvadronen och gick till Vestra Vram.

October 1 till Linderöd och Agarp. 2 till Lyby. 3 till Vanstad. 7 derifrån igen till Brandstad. 9 till Lyby och Norra Tou.

10 förut till vår nådigste konung i höggvarteret.

11 tog jag ut parollen på 3 dagar och så till Wärlinge i våra kvarter.

15 klockan 1 om natten marscherade vi till rendez-vous, som stod ännu fältet bortåt, då fronten vändes åt stranden, hvarest, sedan fredssalvorna voro gifna, marscherade hvar till sitt kvarter och tog jag ut parollen på 3 dagar.

18 var riksmarskalken hos oss och gäfvo vi honom convoy uppåt.

21 evacuerades Landcrona, hvarest öfverste Wulff blef commandant.

21 evacuerades Helsingborg, hvarest öfverste Roberth blef commandant.

23 tog jag ut parollen för 3 dagar.

27 åter ut parollen och ordres.

28 ryckte vi upp och gingo till Munkarp. 29 till Mällby.

30 red jag förut till Christianstad. 31 ut till folket i Ullstorp.

November 1 till Christianstad.

9 reste öfversten åt Småland.

10 kom öfverstelieutnanten och stötte tillsammans med mig med de 2 kompanierna, som han hos sig hade.

12 följde jag de 100 man af våra dragoner till Nymö, som skulle vara hos H. M:t till dess ryssarne hade haft audiens.

13 reste jag tillbakars till Christianstad. 14 affärdigades ryssarne. 29 var H. M:t i Christianstad

December 7 reste jag till Fjelkestad och följde H. M:t till Broby då H. M:t reste upp till Stockholm. 8 reste jag tillbakars till Christianstad. 10 mönstrades vi.

13 reste jag till H. Exc. Hr Johan Gyldenstierna uti Lund att hemta order. 19 kom jag tillbakars till Christianstad med order.

1680.

Martius 8 begaf jag mig (efter H. Exc. Hr Johan Gyldenstiernas ordres) på vägen åt Köpenhamn, der H. Exc. skulle afhenta vår allernådigste drottning.

10 kom jag till Köpenhamn.

April 3 hölls vårt intåg i Köpenhamn.

5 fingo vi audiens hos Enkedrottningen och prinsessan Ulrika Eleonora. 6 fingo vi audiens hos konungen, den regerande drottningen, prins Fredrik och prins Jörgen.

8 voro vi några till måltids hos Gyldenlöwe.

13 tracterade vår ambassadör de danske riksens råd, ibland hvilka också Gyldenlöwe var, som då blef oense med vår ambassadör.

21 hölls en carusell af konungen och prins Jörgen med åtskilliga cavaljerer på hvardera sidan.

23 hölls ett värdskap hos enkedrottningen.

24 afgick ett feuerverk.

27 hade vi afskedsaudiens hos enkedrottningen.

28 hade vi afskedsaudiens hos konungen, regerande drottningen och prinsarne.

28 hölls ett värdskap på slottet.

30 reste vi ifrån Köpenhamn till Helsingör.

Maj 1 till Helsingborg.

3 kom vår nådiga enkedrottning till Helsingborg att möta vår aldra nådigaste regerande drottning Ulrika Eleonora.

4 kl. 9 förmiddagen kom prinsessan öfver till Helsingborg, hvarest vi med salvor af de regementen, som stodo vid stranden och canonerande af slottet henne emottogo, och medan hon der åt middag, marscherade vi igenom staden och stälte oss i vägen, der hon skulle förbi hvarest vi ånyo gäfvo salvor vid hennes förbiresa och reste hon den dagen till Skillinge.

5 blef hon kvar på Skillinge.

6 reste hon klockan 7 derifrån till Skottorp hvarest vår allernådigste konung henne mötte och då genast höll sitt biläger.

30 gick jag till absolution på (Skunkenberg).

Juni 10 dog Hs Exc. Hr Johan Gyldenstierna i Landscrona.

September 1 bröto vi upp med vårt regemente att affösa Helsingarne i Landscrona och marscherade vi den dagen till Önnestad. 2 till Mällby. 3 till Hör. 4 stodo vi stilla. 5 till Värlinge. 6 till Örja. 7 till Landscrona.

24 ankom fältmarskalken och general guvernören Ascheberg hit.

26 mönstrade han vårt regemente.

December 29 syntes en comet om aftonen klockan halfgången 5 och varade till klockan 8, hvilken hade en lång qvast efter sig och vände qvasten åt öster och gick ned i vester. 30 och 31 syntes cometen.

1681.

Regementet var förlagdt till Landskrona, der det användes till arbete på fästningen och Skytte vistades der. Händelserna att anteckna äro ej många. I ögonen falla de många mönstringarne.

Januarius 14 mönstrade generalmajor Ranck vårt regemente.

30 gick jag till absolution hos Hr Erik.

Martius 1 mönstrade generalmajor Ranck vårt regemente.

12 mönstrade fältmarskalken vårt regemente.

18 begynte vårt folk att arbeta.

Junius 18 reste jag till Malmö att sitta med uti krigsrätten öfver öfverstelieutenanten Silfversparre, Hintske, major Böhnen, uti hvilken gen. major Schönleben presiderade.

20 reste jag tillbaka till Landscrona. 27 höll Schönleben förhör öfver våra officerare.

Julius 12 bytte jag om garnisonen i Helsingborg.

Augustus 4 fick min öfverste order genom öfverste Modeus (uti H. Majestäts namn) att afträda commandot tills vidare sakens utslag med sina officerare och blef Salmont i dess ställe commandot anförtrodt.

5 reste öfversten ifrån Landscrona.

lät Salmont tvärtemot H. M:ts order stadsnycklarne bäras i major Gyllengranats hus.

7 skref jag H. Exc. Fältmarskalken till och besvarade mig öfver detta öfverstelieutenanten Salmonts oförstånd och i underdånighet demonstrerade H. Exc. det Hs Majestät mig commandot i staden öfverantwardat hade.

7 om aftonen, då öfverstelieutenanten det förnam, sände han genast nycklarne uti mitt hus med begäran, att jag ville dem emotaga, excuserandes sig högeligen att det af honom var ett förseende.

11 kom H. Majestät till oss i Landscrona och som regementet stod stäldt på torget, befaldes att jag genast skulle mar-

schera upp med regementet på stället att mönstras, hvilket ock genast skedde.

12 reste H. Majestät derifrån uppåt.

20 kom min fændrik Koskull med 8 man af värfning.

31 kom generallicutnant Mortaigne, gen. major Buckaralddt, gen. major Kock samt de andra öfverstar och officerare att hålla öfver min öfverste och capitain Skiepling krigsrätt.

September 3 hölls krigsrätten, då både öfversten och capitainen blefvo dömda ifrån lifvet.

7 mönstrade Ranck vårt regemente.

27 hölls krigsrätt öfver capitain Arensburg och han dömdes ifrån tjensten efter han hade låtit sig falskt mönstras.

30 hölls execution öfver en hop fångar.

October 5 mönstrade Modeus och Pilman vårt regemente.

5 reste Carl Gustaf ifrån Landscrona.

December 8 mönstrade H. Exc. vårt regemente.

8 inmarscherade de Besche med Oxenstiernas regemente.

9 mönstrade H. Exc. fältmarskalken grefve Carl Oxenstiernas regemente och genast efter H. M:ts order reducerades vårt regemente och ställdes ihop med Oxenstjernas och var vårt regemente, corporåler och gemena, 500 man förutom öfver- och underofficerare.

12 sedan alla officerarnes skuld var clarerad reste jag och Salmont derifrån.

1682.

Januari 3 bekom jag H. Exc. Fältmarskalkens recommendation till H. Majestät det jag måtte ihågkommas med vidare H. M:ts emploi.

15 gick jag till absolution på Sandby.

Martius 9 öfvergaf jag till H. M:t på Kungsör fältmarskalk Aschebergs recommendation angående min employ och derjemte min faders supplique angående det (på berättelse af Carl Gustaf Skytte utverkade kgl confirmation) på deras olaga arfsökning, att det i nåder måtte uppgifvas och lemnas Hofrätten fria händer efter lag att decidera.

16 blef jag väl depescherad ifrån Kungsör, då H. M:t lofvade att hafva mig uti nådigt minne och derjemte gaf en befallning till Götha Hofrätt att den förbemälte sak lagligen (oansedt dess utgångna bref) skulle afhjelpas.

Aprilis 6 öfvergaf jag H. M:ts nådige bref uti Jönköping.

Junius 1 gick jag till absolution på Sandby.

Julius 17 lät sig om natten se en comet i nordnen.

26 inlevererade i Malmö vidimerade copior af Blekingska arfvegodset.

Augustus 22 reste jag åt Stockholm till riksdagen, som var beramad till d. 2 october, och passerade den dagligen.

1683.

Januarius 3 reste jag ifrån Stockholm genom Östergötland och sedan till Säfsjö.

Februari 10 gick jag till absolution på Säfsjö.

16 comparerade jag i Jönköpinge Hofrätt för det jag för 3 år sedan hade pryglat Vickman Hornbeen på kyrkovägen, för hvilken sak jag blef dömd och måtte betala 700 och några daler smt.

Julius 15 gick jag till Guds bord på Säfsjö.

Augusti 7 sprang min hagelbössa sönder och slog af den lille fingern på venstra handen.

September 6 mötte vi H. M:t vid Nymölla. 7 följde vi H. M:t till Krutbruket. 9 följde vi H. M:t till Lillö och 10 till Önnestad. 11 reste H. M:t från Christianstad åt Malmö.

October 13 kom H. Exc. Fältmarskalken till oss på Sandby. 17 reste han derifrån åt Vinslöf.

November 14 skref jag H. M:t och Hofrätten till. 17 var jag vid båtsmansindelnigen på Skunkenberg.

December 2 var jag med min Hr Fader och Fru Moder till Guds bord på Sandby.

6 begynte min fru Moder att få den starka mjeltsjukan.

1684.

Februarius 27 begyntes det första lagmanstinget i Skåne.

Maj 3 inlöste jag på Råbelöf en gammal min hr faders obligation till Oliveblad, som var på Carl Gustaf transporterad, och betalte jag då den sista penningen med en transport till Anders Jonsson i Christianstad.

4 var jag med min hr fader till Guds bord på Sandby.

Julius 1 kom jag med min fru mor till Medevi att bruka surbrunn.

Augustus 17 kommo vi tillbakars till Säfsjö från surbrunnen.

December 26 gick jag till Guds bord på Säfsjö.

1685.

Martius 5 kom Anders Tranberg till mig uti tjenst.

April 20 gick jag med min hr fader och fru moder till Guds bord på Säfsjö.

Julius 1 kom jag med min fru moder till Medevi att bruka brunnen.

1686.

December 2 fick jag min aldra nådigste konungs tillåtelse att resa utrikes, hvilket jag också begagnar anno 1687 d. 17 maj.

1687.

1687 d. 17 maj lemnade han hemmet på Sandby och for öfver Ystad till Stralsund. Färden öfver Östersjön plögade upptaga 18 timmar; motvind gjorde den längre för honom. Hans färd går genom Tyskland till Ungarn, och han skildrar den i sin dagbok. Den erbjuder med sina stadsbeskrifningar föga intresse.

Sommaren 1687 anlände han till den österrikiska arméen i Ungarn, som då, förstärkt af den bayerska hären under befäl af kurfursten Maximilian Josef, stod lägrad vid Mohacz. Öfverbefälhafvare var hertig Carl af Lothringen. Det var vid tidpunkten af det stora slaget vid Mohacz, och han kom att deltaga i detta. Han har också under d. 12 augusti utförligt skildrat slaget i sin dagbok: det är den enda händelse, som med någon utförlighet deri framställes.

„Från Pressburg“ berättar han „gick jag till skepps med gen. major Schönbergs officerare och volontairer, efter Bielke difficulterade, om jag kunde komma på hans skepp, och passerade vi efterföljande ungerska städer, nämligen Komorn, hvarest är ett mycket stort och väl befäst slott, hvilket turken ännu aldrig har kunnat bemäktiga sig. Passerade så Gran, hvilket är också en stark fästning och ligger på en hög klippa. Denna fästning är uti detta kriget återvunnen af de christna; turken har öfver 70 år den innehaft.

Augusti 1687.

— — kommo vi till Ofen, hvilken stad en lång tid har legat under turken, men nu är återvunnen af de christna. Uti hela staden är icke ett hus, som icke är ruineradt förmedelst denna attacken. Det är fuller en fast ort, men förmedelst det stora berget, som ligger midt öfver, hvar den bayerska attacken var, lider staden ett stort men, ty derifrån kan beskjas allt hvad i staden är. Straxt innanför staden äro 4 varna bad och midtöfver på andra sidan Donau är Pest, hvilket är intet, fast här går allenast en skeppsbrygga mellan Ofen och Pest.

Från Ofen gick jag på samma skepp och passerade Tolna och Baia, som äro af intet värde och kommo vi tillika med Bielke till

Sidowitz, hvarest åter en skeppsbygga är lagd öfver Donau. Här lägo alla skepp, på hvilka de hade sina bakugnar, näml. på hvart skepp 2 bakugnar, hvarest allt brödet till den kejsrerliga och bayerska arméen blef bakadt. Straxt ofvanför denna byggan har fordom tid varit ett kastell, men är nu alldeles ruineradt.

De schwabiska trupperna kommo här till oss och vi gingo till Mohacz, hvilket tillförne har varit en fästning, men nu är alldeles förbrändt och ruineradt. Härifrån gingo vi till arméen, som stod allenast en mil derifrån, och så med hela arméen till Mohacz, hvarest den ställde sig i träffen. Volontärerna chargerade här dageligen emot turken och blefvo också marodörerna på begge sidor, men fouragerarne, som sig ej efter order regulerade, blefvo ständigt af turkarne uppsnappade och caputerade.

Här marscherade arméen af och an och turken allt bredvid oss.

10 marscherade vår armée från Mohacz åt Sielos det till att demolera och folket att uttaga.

11 när vi kommo inemot berget Horsa, begynte turken falla oss in uti marschen, hvarest några regimentstycken planterades jämväl af volontairerna, och slogo vi vårt läger uti fiendens presence under berget, hvarest begge stodo emot hvarandra. Här har fienden sökt på åtskilliga ställen att falla in uti våra bayerska förvakter, hvarföre också kurfursten af Bayern gick på dem med det Traksiska regementet och dref dem tillbakars igen och fingo vi igenom öfverlöpare veta de önskliga tidender, att den stora viziren hade fått order af sin kejsare att leverera en batalj.

12 ryckte begge arméerna om morgonen helt bittida emot hvarandra utom deras läger och ställde sig uti batalj på samma sätt som de alltid tillförne hade camperat, så att hertigen af Lothringen commenderade högra flygeln och marscherade betäckt bakom arméen. På den venstra flygeln blefvo de främsta esqvadronerna commenderade att intaga en beqväm höjd, hvarifrån man kunde se, huru turken drog sig undan buskagen tillsammans.

Emellertid ha janitscharerna continuerligen skjutit sig på våra utur buskagen, hvarest de lågo mest bak träden betäckta, och på de släta platserna, som der och hvar voro, har fienden dragit sina trupper till häst tillsammans och gick nu i en furie på oss löst, ärnandes bryta in uti flanken. Men som flanken var så väl försedd med det Badiska regementet, en bataljon af de Strassiska, Gallenfeldiska, Felldenska, och det Magniska regementets dragoner, alltså äro de af bemälte regementer tillbaka drifna, och som de Kejsrerliga nu funno nödvändigt att fortsätta sin marsch till Sielos, har den vänstra flygeln alltså denna gången förlåtit och sig åt den högra flygeln förfogat, hvilket fuller gaf ett svårt mouvement förmedelst det tjocka buskaget, som de först måste hugga sig väg igenom och det continuerliga skärmytslandet, men så äro de likvisst

komna till högra flygelen, hvarest de sig uti det trånga buskaget här och der ställa måste, så att ordningen icke så noga iakttagas kunde, som de gerna ville. Har alltså Churfursten af Bayern förmedelst dess goda anordning och continuerliga vistande på de orter, som fienden mest ansatte, sådan plats iakttagit, hvarest hans Churfurstliga Durchlautigkeit blef af ett (lyckeligit) skott utan någon skada uti den vänstra handen litet blesserad. Uti denna actionen måste man också tillskrifva prinsen af Baden, grefve Levinini och de andra generals personernas tapperhet och stora conduite, att här ingen så trång och obeqväm ort fans, som icke väl blef af dem försedd. — Efter vår första linie på vänstra flygelen sattes några esqvadroner till häst bakom bataljonerna af fotfolket, på det att dessa kunde fienden tillbakadrifva och de andra den så mycket bättre eftersätta. — Flanken emellan dessa tvänne linier, som af ofvanbemälte regementen betäckt var, sträckte sig alltintill en trång skog, och är således den andra linien med en hop esqvadroner och bataljoner fördubblad, så att en del betäckte ryggen på den första linien och de andra formerede fronten åt den sidan, hvarifrån man väntade fienden. — Till att betäcka den andra linien sände Hertigen af Lothringen grefve Piccolomini med de Ladroniska, Commersiska och Oberwieniska regementena, jemte tvänne bataljoner af de Schwabiska, så att deras ställning var ock helt väl försedd. — Styckena blefvo i första linien och i flankerna emellan sqvadronerna och bataljonerna uti de små intervalla, som der var, indelta. — Vår vänstra flygel stod midt emot den stora vägen, som lopp ifrån det Turkiska lägret, men den högra flygelen stod midtemot en tjock skog, hvarest intet lätt stod till att passera igenom, der den också förhindrade, att fienden intet kom till att utbreda sin Armée, utan vände hela sin makt åt vår vänstra flygel, som Kurfursten commenderade. — Då nu vårt folk således rangerat, kom Turken af de höjder, som förr bemält var, nedermarkerande och logerade sina Janitscharer uti buskarne och en djup dal, hvarest de stälde ut sina fanor och begynte skjuta derifrån med 2 af sina Stycken och sina musköter uti våra flanker. — Fiendens Cavallerie, som af och an ströfvade och sökte stundom på en, stundom på en annan ort att falla oss in, blef alltid af våra detacherade trupper tillbaka drifven. — Ändtelig kom hela den Turkiska Arméen på den stora vägen, som förrebemält är, uppå oss löst, som sin front icke utbreda kunde, en del af orsak, att der var en sådan trång plats och sedan att deras starka Esqvadroner och Bataljoner gingo så tätt efter hvarandra, deras flanker voro nogsam förvarade, förmedelst den skog och moras, som på bägge sidor om dem var, och öfverlöparne, som vi fingo, berättade att de höllo på att tranchera den omtalta vägen och den intagna höjden; de hafva också (rättat) åtskilliga stycken på vår vänstra flygel och låtit un-

gefär 2000 man till häst draga sig på högra handen om, och oakadt man med stycken och musköter gaf salvor på dem, gingo de likvisst (tvärt emot deras gamla vana) uti god ordning på 180 skridt när vår flygel förbi, ärnandes bryta oss in uti ryggen; hvaruppå Churfursten af Bayern tog Piccolomini med de regementen, som honom af den högra flygelen tillskickade voro, och drog sig dermed på de nästa högarna; hvarigenom fiendens (desegner) förhindrades. Prinsen af Baden var genast till reds med 6 Esqvadroner af de Magniska, Castiliska, Archiska och Seriniska Regimenten, tillika med ett Companie af de Neuburgiska Dragoner, till den ända att gå fienden uti flanken, så framt att Churfursten sig vidare uti fronten med fienden hade inlåtit, men som Hertigen af Lothringen lät Churfursten veta, att hans andra linie var så långt tillbaka, att han intet tidigt nog kunde honom secundera, utan tyckte vara nog att han hade drifvit fienden tillbaka och således befriat den andra linien, drog man derpå folket uti sin andra ordning och var således på en hel timma intet annat företaget än några små skärmytslingar emellan fienden och våra. —

Emedan fiendens anslag nu så fruktlöst aflopp samt Churfursten af Bayern intet rådsamt fann, att man skulle fortsätta sin marsch, emedan fienden allaredan var en gång tillbakadrifven (hvilket var begynnelsen till Victorien) mycket mindre att man skulle uppskjuta bataljen till en annan gång, hvarigenom den store Wisiren skulle få tillfälle så mycket mera att förskansa sig (som dessutom nog fördelaktig ort innehade) att man honom sedan på intet sätt ankomma (åtkomma) kunde.

Emellertid blef man varse, att en hop bataljoner af janitscherna defilerade på högra handen och ville sluta sig till fiendens öfriga cavallerie att förstärka det och gingo oss så mycket hårdare an, hvarföre sådant att förhindra gafs fienden intet tid utan beslöts enhälligen att gripa fienden an, hvartill hvar man var inclinerad, blef alltså de stora höjderna, som slöto sig intill det höga berget, efter Churfurstens befallning af prinsen till Baden och grefve Piccolomini med dess regimenten intagna, men churfursten sjelf gick med sin generalmajors, grefve Johan Baptist af Arcos regemente och andra sqvadroner utaf den andra linien uppå fienden, hvarst han var som aldra starkast. Grefve Serini avancerade med de bataljoner, som voro i flanken, och lät allt då och då framrycka några stycken, hvilket god effect gjorde uti fiendens starka trupper. Några esqvadroner af Piccolomini, som sig allt för vildt och hetsigt med fienden inlåto, har turken kommit på ryggen och af det Commerciska regimentet 150 man tillika med dess major Liqueville nedersabladt och hade ändå en större skada kunnat händt, om icke Churfursten ofvanbemälte Archiska curassierregemente dit hade commenderat, som i tide gjorde fienden en sådan diversion,

att Piccolominis sqvadroner fingo luft och kunde draga sig tillbaka i sin linie igen. Ju mera vårt folk nu avancerade, ju mera drog fienden sig tillbaka och öfvergaf den ena posten efter den andra. Hvarutan allt efterhand janitscharerna återjagades, så att hela arméén började vika. Vårt cavalleri utaf den första linien var allredan så långt före fiendens tranchement och stycken, hvarföre Churfursten också lät det öfriga folket af den vänstra flygelen anrycka, att de kommo i lika linie med cavalleriet. Emellertid höll man derunder fiendens muskötter och Canoner, till dess ändtelig hertigen af Lothringen kom, då Churfursten honom demonstrerade, att vi på hans sida så nära fienden voro, att intet mera kunde företagas, än till att forcera dess tranchement och drifva fienden derutur, hvaruppå också genast Infanteriet blef befallt att gå derpå löst, hvarigenom också victorien begyntes. Churfursten af Bayern förde sjelf an den högra delen af vår vänstra flygel och encouragerade folket och, som fienden intet kunde på sidorna komma undan för den trånga skogen, gingo våra på löst dess Cavallerie som sig ännu intet hade retirerat. De hade emellertid blifvit varse, att Turken uti sin retirade intet gångit igenom de gjorda luckorna, utan sjelfva läto springa tranchementet, hvar de kunde komma ut, hvarutaf man kunde sluta att de voro uti en confusion. — Hvaruppå Churfursten befallte att hela vänstra flygelen utan den ringaste försummelse skulle tillika anrycka och gå på fienden. Våra voro nu knappt komna till tranchementet, att ju fienden den öfvergaf så att fiendens esqvadroner och bataljoner rände hvarandra sjelfva öfverända uti den trånga vägen, kastandes (geväret) ifrån sig och gåfvo sig på flykten. — Prinsen af Savoyen tillika med Churfurstens lifgarde, Sachsen Lauenburgska, Ladroniska och sitt eget regemente passerade tranchementet på vänstra sidan och General Majoren Gref Rabutin med de Götziska och Truchsiska Regimentena till häst på högra sidan.

När nu fienden således blef förjagad, begaf sig General-fältmarskalk Lieutnanten Hr Baron von Steinau tillika med Öfversten Grefven af Auersperg och Leviniska, Auerspergiska lifregementet så ock General Majoren Gref von Wallis med sina öfriga bataljoner igenom buskagen och således Infanteriet öfver tranchementet anført. Som nu det Turkiska Cavalleriet lemnade sina Janitscharer i sticket, äro de också på alla orter af våra caputerade. General Bielke och prinsen af Savoyen hafva förföljt sina öfver de andra tvänne tranchementen och igenom hela dess läger allt intill ett trångt pass emellan en trång skog och ett moras och, som nu natten var för handen, funno de ej rådsamt vidare att eftersätta fienden utan blefvo alltså hållande till dess de öfriga regimenterna ankommo, så att dagen, som nu var tillända bragt, gjorde också en ända på fi-

endens vidare eftersättning och nederlag, och är denna Victorien skattad för en af de största uti detta kriget.

Utaf fiendens bästa Janitscharer har man här räknat 8000 döda och 2000 fångar, förutom de som äro blifna uti moraset och buskagen.

Det artillerie, som vi här fingo, bestod uti 68 metallstycken och 10 fyrmörsare jemte en stor hop bommar, kulor eller annan krigsammuniton. Här blef en stor quantitet victualier, hela den Turkiska Arméens tälter och (fast till sägandes) allt dess bagage åt våra till byte. Uti den store Visirens präktiga tält inlogerade sig Churfursten sjelf om samma aftonen.

På vår sida är intet blifvit öfver 1000 döda och qvästa, ibland hvilka äro åtskilliga officerare och förnämligast Printz Commerci, hvilken blef bleserad uti den högra sidan, dock utan lifsfara.

13 om morgonen marscherade också den kejsrerliga arméen uti samma intagna läger, hvilket då tillfyllest blef utplundradt af våra begge Arméer; alla de fanor och standarer, som man i denna bataljen bekom, bragtes för den stora Visirens tält, som nu Churfursten innehade.

„ funnos många Turkar igen i ofvanbemälte skog och moras.

14 gjordes en tacksägelse för denna Victorie uti Churfurstens tält (som 2 dagar tillföre den stora Visiren tillbört) hvarest sjöngs Te Deum laudamus under lösen af alla stycken jemte pipor och trumpeter af hela Bayerska Arméen. Sedan infann sig också Hertigen af Lothringen jemte alla Generalerna och begge Arméerna hos Churfursten och fröjdade sig öfver denna stora, erhållna seger.

„ Kommo öfverlöpare, som berättade, att af de 30,000 Janitscharer, som voro före Bataljen, är intet mera än 8000 till (Ivan) brygga ankomna.

15 ryckte vi ut ur det Turkiska lägret och stälde oss intet längre derifrån än att vår vänstra flygel nådde detsamma.

16 marscherade vi än vidare åt Sidowitz, hvarest våra skepp lågo.

Dagarne efter slaget sjuknade han, och denna hans „hetsiga, ungerska sjuka“ tvang honom att lemna hären för att begifva sig till Ofen, att njuta läkarevård. Han följde med på ett af de Donaufartyg, som convoyerade den från arméen återvändande hertigen af Mantua. Men några dagar efter affärden hände, att Donaubåten, på hvilken han for, blef af Heiduker angripen; med knapp nöd räddade han sig och framkom till Ofen d. 27 augusti 1687. Der blef han återställd och kunde i sällskap med den sedan så ryktbare statsmannen Arvid Horn och en annan svensk, som likaledes

deltagit i de ungerska fälttågen, Magnus Blixencron († såsom kommandant i Tönningen 1702) anträda återvägen.

Denna gick öfver Pressburg, Wien, Regensburg, Nürnberg, Frankfurt och Köln till Holland. Från Amsterdam for han den 24 augusti 1688 tillbaka till Sverige och anlände den 5 september till Göteborg samt hemkom till Sandby den 8 september. Fadren, den gamle Håkan Nilsson Skytte, hade den 9 augusti slutat sina dagar och den nästa längre färd han företog var till Stockholm för att beställa sin sal. faders likkista, hvarifrån han återkom d. 20 december.

1689.

Januari 15 stod min salig faders begrafning i Christianstad.

18 lät jag föra min salige fader och min sal. broder i sin graf i Wexiö domkyrka, hvarest jag och min salig moster, jungfru Catharina Elisabeth Oliveblad, låtit insätta.

23 reste jag åt riksdagen till Stockholm.

Februari 3 kom jag till Stockholm, hvarest jag först bevistade riksdagen och sedan uppehölls i den svåra reduktionen till den 1 juli.

Denna reduktionssak — som gällde återgången till kronan af Sandby, hvilket hitintills varit familjens hufvudgods i Skåne — tvang honom att i december ånyo begifva sig till Stockholm, der han dröjde till april 1690. Sandby återgick emellertid till kronan och blef kungsgård.

1690.

Maj 18 kom jag till Sandby.

, flyttade jag med min fru moder från Sandby till Sinclairs-holm, efter Hans Majestät täckts Sandby, reducera.

October 2 reste jag åt Stockholm att hålla bröllop och, efter att jag mig uppehållit något på Säfsjö och Hagebyberga, kom jag den 28 till Stockholm, der

December 7 lystes första gången för mig och min kära hustru Emerentia Horn.

1691.

Januari 7 stod mitt och min hustrus bröllop uppå slottet uti D. Majestäters och högheters närvaro.

13 reste vi från Stockholm och kommo $\frac{1}{2}$ till Sinclairsholm.

September 6 kl. 2 eftermiddagen föddes vår lille son Håkan. 13 blef han kristnad i Gumlösa kyrka.

October 3 var jag i Jönköping att utföra actionen med Beckarne angående Sandby (som jag der ock var anno 1692 d. 14 maj.)

1692.

Januari 12 blef min lilla son Håkan död om natten och den 6 begrafven af Hr Jonas Cavallius. 28 förde jag bemälte min son och satte honom i vår graf i Vexjö domkyrka.

September 19 betalte jag 6:te penningen för Sinclairsholms gods i Kgl. Räntekammaren till Räntmästaren Schönberg.

October 31 vann jag åter confirmationen uti Kgl. Revisionen emot Beckarne uti samma sak om Sandbys hemul, så att de fingo till på köpet betala 300 dr smt pro temerario litigio.

1693.

Februari 1 dog min sal. svärfader (fältmarskalken) Henrik Horn.

Augusti 12 togo 6:te pennings commissarierna Ehrenflycht och Tigersköld af mig gods in natura för 6:te penningen för Sandby gods, som deras förrättning af samma dato utvisar.

1695.

September 25 vann jag i Reduktionen confirmation på mina förra domar mot Kaseblad, som jag tillförne vunnit i alla 3 instanserna, och fick han böta pro temerario litigio 500 dr smt.

1696.

October 10 betalte jag och infriade min salige faders obligationer af Kasebladerna, hvilka penningar fullmäktig å deras vägnar i Christianstad emottog och qvitterade, näml. 6000 dr smt.

1697.

December 13 gjorde vi konung Carl XII säkerhetsed.

1698.

Augusti 29 uppvaktade jag och min hustru det kgl. huset näml. konungen, enkedrottningen, begge prinsarne och hertig Fredrik, hvilka den dagen voro till Calmar ankomne. *Sept.* 3 följde vi

det kgl. huset till Carlskrona; derifrån gick hertig Fredrik med sin gemål, hertiginnan Hedvig Sophia, till sjös åt Holstein. 17 H. M:t i Christianstad. 23 var jag med H. M:t uti Engelholm; der exercerade han något manskap af gen. major Rhenskölds regemente och reste så derifrån åt Stockholm.

1700.

Junius 13 reste jag till att invakta vår nådigste konung i Ystad. 21 om natten kom till Ystad vår flotta, som bestod af 38 capitalskepp, 6 brännare och åtskilliga små skepp.

22 följde jag H. M:t till Malmö, hvarest vår flotta seglade förbi och conjugerade sig med den engelska och holländska.

Julius 10 gingo våra flottor direkt till Köpenhamn, der den danska flottan låg under fästningen och våra bombarderade den och slottet.

16 fick jag min nådigste fullmakt på öfverstetjensten för infanteri tremänningarne af alla 3 landshöfdingedömen i hela Småland.

20 skref jag till K. Kollegium och alla 3 landshöfdingarne om det som jag fann nödigt till regementets hopbringande.

„ skyndade jag mig genast på resan.

26 hade jag aftal med landshöfding Ulfsparre i Vexjö om regementets saker.

29 var jag i Jönköping hos landshöfding Lindhjelm om detsamma.

Augusti 1 kom jag till Stockholm att söka gevär, fanor och hvad mera som requirerades till regementet, hvarest jag erhöll H. M:ts nådigste ordres, daterade Humlebeck på Seland d. 28 juli, det jag med mitt regemente skulle aflösa Sparrens regemente, som var förlagdt i Calmar och Carlskrona.

10 klockan 1 om dagen afsomnade i Herranom vår sal. moder fru Elisabeth Oliveblad på Säfsjö och blef d. 6 november begrafven i vår socknekyrka Lenhofda och sedan förd och nedsatt uti vår graf i Vexjö domkyrka.

11 reste jag från Stockholm och efter de order jag bekommit, tog jag emot gevären och folket under tiden.

September 7 kom regementet till att besöka Calmar och Carlskrona garnisoner efter förberörda ordres.

19 levererade jag efter H. M:ts ordres af d. 18 juni till gardets recruterings 70 män gemena af regementet.

23 marscherade regementet hem i landet igen till sina rotar efter H. M:ts ordres af d. 18 junius.

26 uppvaktade jag H. M:t uti Carlshamn.

October 1 gick vår nådigste konung till segels åt Lifland på skeppet Vestmanland och hela transporten med.

1 förfogade jag mig till regementet igen.

November 19 höll jag möte med 4 companier af regementet.

27 löste jag mig ifrån de 2 dragoner, som jag för mina skånska och småländska gods skulle utgöra, och gaf derför efter H. M:ts förordning i Malmö ränteri 400 dr smt.

December 21 klockan 10 förmiddagen föddes vår dotter Ebba Catharina på Säfsjö.

1701.

Januari, möten med regementets samtliga companier.

Februari 6 var jag i Vexiö och tog emot knektar i de afgångnes ställe.

27 togs åter ut knektar i de afgångnas ställe.

Mars, möten med regementets samtliga companier.

Maj 15 hölls companimöten af capitainerna vid hela regementet, hvar vid sitt compani, som stod i fyra dagar.

Juli 16 hölls companimöte med de 7 companierna på vanliga mötesplatsar och med det 8 Makleers companie d. 22 dito.

Augusti 28 var jag på salig öfverste Barnekows begrafning i Christianstad.

September 19 notificerade Kgl. Defensions commissions herrarne mig genom deras bref af d. 14 det H. M:ts order voro, att jag med mitt regemente skulle d. 8 october vara uti Calmar och embarquera.

23 höll jag bataljonsmöte i Vexiö med Lifcompaniet, Roteus', Anckarfjells och Gyllenborgs; emellertid gaf jag de andra companierna ordres att directe marschera från deras kvarter åt Calmar och möta mig der.

28 bröt jag upp med de 4 companierna.

October 6 stodo vi stilla. 7 lades vi i byarne kring Calmar. 24 kommo transportskeppen, som oss öfverföra skulle. 25 embarqueredes mitt i nåder anförtrodda regemente. 26 embarqueredes Diurklous regemente och emottog jag H. M:ts nådige order, som voro förseglade och intet skulle brytas, förrän vi kommo några mil i sjön. 31 gingo vi till segels utöfver Ölands udde, hvarest vi kastade ankar, och var jag för min person med regementsstaben på morgonen i Calmar.

November 1 öppnade jag ofvannämnde H. M:ts bref, deruti jag bekom ordres att med mitt regemente begifva mig till Libau, att der debarqueras. 3 ankommo vi till Libaus redd. 4 debarqueredes både mitt och Djurklous regemente och lågo d. 5 i Libau stad. 6 lades mitt regemente på begge sidor kring Libau i dess omliggande byar. 14 flyttade jag i mitt rätta kvarter till Peter Grubb i Libau.

20 strandade vid Libau 6 förkuttrar med vårt skånska rytteri samt en farkost med svenskt dubbelöl.

1702.

Januari 8 utkommenderades lieutenant Lode af mitt regemente med 1 underofficer och 20 gemene att ifrån Windau inbringa till Libau proviant. 10 marscherade jag in i staden Libau med mitt regemente, efter H. M:ts order af d. 5 junius att aflösa öfverste Rancks regemente, som samma dato utmarscherade och inlade doktor Gravius här uti Libau alla de sjuka, som kgl. arméén lemnade efter sig.

Februari 1, kl. 6 om morgonen föddes vår dotter Hedvig Sophia Skytte på Sinclairsholm.

Mars 27 betalte min hustru det Smålandshemmanet i Sörby, som jag köpt af Carl Bonde och Stina Ulfeld.

Hela den återstående delen af året blef Skytte med sitt regemente i Libau och för denna tid innehåller dagboken anteckningar angående der förefallande, mindre betydande händelser. Oginsky- och Sapiehapartiernas strider i Kurland följas. Libau-garnisonen deltagar i dem på Sapiehas sida. Soldater för de vacanta rotarne ankomma från Sverige. Contributioner indrifvas, proviant och fourage.

1703.

Skytte och hans regemente stå alltjemt i Libau under samma förhållanden. Han är stadens commendant. Oginsky- och Sapiehapartiens strider fortsättas. April 29 träffar han åter Arvid Horn, som — då gen. major — kommer genom Libau för att i Riga begrafva sin fru.

October 14 öfversände jag min journal på det som var efter hand passeradt under mitt commando till vårt kongl. cancelli, hvilken journal var riktigt framkommen och ställd i den form, som han bör, hvilket kan ses af secretaire Hylténs bref, dat. hufvudquarteret Topolmo 1 mil från Culm 1703 d. 30 november, och finnes samma brefcouvert i min copia af samma journal.

1704.

I januari ankom Gen. Majoren v. Guvernören Adam Ludvig Lewenhaupts order, det den i Libau stående styrkan, så cavalleri som infanteri, skulle hålla sig marschfärdig. Redan dessförrinnan hade Skytte inlemnad ansökan om sitt afsked och under d. 4 januari fått den beviljad. Öfverste Per Banér blef förordnad till hans efterträdare och, sedan han d. 25 februari anländt till Libau,

blef åt honom regemente och garnison behörigen öfverlemnade, och Skytte kunde i sin dagbok anteckna, att han februarius 27 reste i Herrans namn från Libau och kom den 28 om morgonen till Memel, hvarifrån han på släde öfver Kurische Haff reste vidare och $\frac{1}{3}$ anlände till Königsberg, hvarifrån han till K. M:t öfversände fortsättningen af sin journal. Resan fortsattes hemåt och $2^{\frac{28}{3}}$ kom han till Stralsund. Han fortsatte på postjakten och landsteg vid Trelleborg d. $30^{\frac{3}{3}}$ samt anlände till Sinclairsholm den 1 april.

Maj 13 afgingo mina 2 adelsryttare efter recruteringsrullan, som d. 15 skola embarqueras i Carlshamn. NB var första utskrifningen på *manskap* i Skåne under detta kriget.

Juni 13 begynte jag min resa till Medevi surbrunn, hvarest brunnen skulle brukas mot mina passioner. *Juli* 20 lyktades min brunnskur. *Augusti* 19 kommo vi hem till Sinclairsholm.

December 6 betalte jag skattläggnings-commissionen öfver mätningen på Sinclairsholm 216 dr smt efter dess räkning och qvittance.

1705.

Januari 9 sände jag min tjenare Gösta Rudberg ifrån mig med mätningen på Sinclairsholm och dess underliggande gods, hvilket kan ses af cammereraren Lars Törners qvittance d. 18 jan. 1705 att den i kgl. cammaren i Stockholm inleverad är i 2:ne band med chartor och allt tillbehör, hvaruti ock bytshemmanet med Kgl. M:t och Kronan näml. min afstådda gård i Qviinge emot Siktemöllan och 1 litet hemman i Fjerlöf N:o 1. Item acter och tingsbevis.

Junius 19 reste jag öfver till Seland att bruka S:te Helenas källa. 27 kom jag hem tillbaka igen till Sinclairsholm.

Juli 31 reste vi till Säfsjö. 23 augusti voro vi på Byvärma och 25 kommo vi till Sinclairsholm.

December 28 gjorde vi bröllop på Sinclairsholm åt min hustrus piga Ingrid, som fick en målare vid namn Gärtner.

1706.

Juli 3 reste vi till Helsingborg att bruka källorna. 9 kommo vi igen till Sinclairsholm.

1707.

October 23 blef min k. hustru nådeligen förlöst af en mycket svår barns börd, och fick hon en dödfödd dotter, som genast d. 27 blef begrafven och sedan fördd och nedsatt i vår graf i Vexjö domkyrka.

Augusti 2 lät jag betala fru Margareta Rosenstråle för de gårdar jag köpte af samma fru i Skåne 1200 dr smt.

1708.

Juli 27 besökte oss vår guvernör Grefve Magnus Stenbock med sin grefvinna på Sinclairsholm.

23 stod den andra utskrifningen på manskap i Christianstad i detta kriget.

November 23 stod utskrifning på penningar likafullt i Røinge.

1709.

Januari 26 kl. 4 eftermiddagen afsomnade i Herranom min aldra käraste hustru och maka, fru Emerentia Horn, hvars själ Gud evinnerligen fröjde, och blef hon begrafven den 10 februari uti Sinclairsholms kyrka Gumlösa och sedan förd till vår graf i Vexjö domkyrka och der nedsatt.

1713.

Martius stod min kära dotter Ulrika Eleonora Skyttes bröllop med ryttmästaren Christian Fredrik Riddersköld på Sinclairsholm.

1717.

Emellan d. 11 och 12 *juni* blef min farbrors son, generalen och guvernören Baron Carl Gustaf Skytte död i Malmö och den 17:de der begrafven och sedan förd till sin graf i Råbelöfs kyrka, och har han testamenterat Råbelöf och Odersberga till mina söner och på manliga bröstarfvingar, så länge någon är igen på manslinien.

1718.

September 4 reste Henrik till Bjersgård med Margareta Sophia Gyllenstierna.

22 marscherade min son Carl Henrik med 300 man recruter ifrån Christianstad till Norge.

October 2 marscherade min ryttare för Sinclairsholm åt Norge.

November 30 blef konung Carl den XII ihjälskjuten på Fredrikshall i Norge.

1719.

Januari 20 samlades alla ständerna till allmän riksdag i Stockholm. 23 blef Ulrika Eleonora på sin födelsedag af samtliga

ständerna utvald till Svea rikets regerande drottning. Gud gifve henne lycka och välsignelse! 28 kom sal. konung Carl XII:s lik till Carlberg.

Februari 18 blef efter konung Carl XII:s frånfälle en stor bönedag hållen öfver hela Sverige. 20 blef riksdagen utblåsen i Stockholm. 21 trädde H. M:t Sveriges utkorade drottning med all sollennitet första gången på tronen, hvarvid regeringsformen upplästes och af alla 4 ständerna öfverlevererades. 22 utsöktes 24 äldste, som sjelfva 26 andra af adeln utvalde och sig associerade till det secreta utskottet. 26 blef konung Carl XII med stor pomp begrafven.

Mars 17 blef vår allernådigste regerande drottning krönt i Upsala. *April* 11 skedde hennes hyllning i Stockholm.

Juli 3 blef min son Nils fången vid Strömstad af de danske, men 14 dagar derefter ranconerad.

1720.

Mars 22 gaf H. Kgl. H. Fredrik, arfprins af Hessen Cassel, sin försäkran till Svea Rikes Ständer, då han upphöjdes på den kgl. svenska tronen. 24 upphöjdes han på tronen af samtl. ständerna.

Maj 2 utgafs ständernas då fattade regeringsform och confirmerades af K. Fredrik. 3 kröntes han till Sveriges konung i Stockholm. Gud gifve honom lycka och välsignelse, hela Sverige till hugnad!

Junius 24 stod min kära dotter Emerentia Beatas bröllop med baron Clas Anckarstierna på Sinclairsholm.

26 stod på Sinclairsholm min kära dotter Hedvig Sophias bröllop med Malte Ramel.

Prosten Severin Schlyters anteckningar.

Ur Borgeby kyrkoarkiv.

Ej alltid innehålla kyrkoböckerna blott register öfver födde, vigde och döde. Stundom finner man i dem inskjutna mera utförliga anteckningar; stundom, om också mera undantagsvis, träda vid sidan af de officiella anteckningarnes data anteckningar af mera enskild art. Sådant är t. ex. fallet med kyrkoböckerna i Borgeby, der prosten Severin Schlyter från en lång embetstid lemnat efter sig en hel följd anteckningar af hvarjehanda slag ¹⁾. Det vore der möjligt att under åren 1742—1797 följa hvarje enskild, äfven den aldra ringaste församlingsmedlems kortfattade lefnadskronika. Men det vore alldeles intresselöst. Historiens möjlighetsgräns är här öfverskriden; ej ens för kulturhistorien är i dessa enskildheter något att hemta. Framträder emellertid ur mängden någon personlighet af allmänare betydelse, får också anteckningen sitt värde. Så har Severin Schlyter bland sina öfriga sockenbor också tecknat *Fredrik Trolle*, egaren af Borreby, den store skånske godsegaren och godsförvärfvaren från förra århundradet, som genom sina fideikommiss-stiftelser utöfvat ett så stort inflytande på efterföljande släktleds öden, egares såväl som underhafvandes. Han var en betydande personlighet åt hvad håll han än vände sig — tillika den mest framstående representanten för mössornas parti i Skåne, på Riddarhuset så väl som här hemma. Det är af stort intresse att se, huru bilden af denne man tecknar sig sedd på närmsta håll.

¹⁾ Severin Schlyter * 1767 ^{18/1}, † 1797. Först komminister sedan kyrkoherde i Borgeby från 1742.

I en särskild afdelning sysselsätter sig antecknaren med ett ämne, som säkert hörde till dem, som under denna tid mest omnämdes i prestgårdarne: stiftets *biskopskrönika*. Större än någonsin hade biskopsembetets betydelse varit under öfvergångstiden från danskt till svenskt. Längre lefde minnet af den siste danske biskopen i Skåne, Peder Winstrup, som under inemot ett halft århundrade i en stormig tid burit Absalonskräklan — krigen 1643—45, 1657—58, 1658—60 och 1675—79 höra hans tid till. Hans efterföljare Knut Hahn, den förste svenske biskopen, som på ett så kraftfullt sätt genomförde uniformiteten med Sverige, när denna blifvit en historisk nödvändighet, måste också hafva efterlemnadt ett starkt intryck. Efter dem kommo män af olika halt och värde, från Jonas Linnerius, som i samtidens uppfattning otvifvelaktigt stod lägst på skalan, till Andreas Rydelius, som inför samtid och efterverld intager hedersplatsen i biskopsraden. Om dem alla utbildade sig en tradition i presthusen, och det är denna, som Severin Schlyter antecknar ¹⁾. Några för hvarje enskild betecknande drag stannade i erinringen: deraf den splittrade, anekdotariska framställningen. Emellertid saknar det ej sitt intresse att få en inblick i hvad man hade för mening i prestgårdarne under förra århundradet om sin stiftsstyrelse från Peder Winstrups till Johan Engeströms dagar. Den gamla goda tiden visar sig här som så ofta ej så god, som mången kanske tänkt, och detta gäller både öfver- och underordnade.

En särskild afdelning i de anteckningar, hvilka Borgeby kyrkoarkiv förvarar från Severin Schlyters tid, intager församlingens *kyrkoherdekrönika*. Med gammaldags presterlig vidlyftighet och digressioner, tidsmålände i form så väl som i innehåll, framställas här bilder ur presthusen och deras förhållanden för två hundra år sedan. Det är lefvande bilder från „conservationens“ tidevarf i anekdotarisk framställning.

¹⁾ Att Schlyter varit i tillfälle att inhemta denna, därför borga hans släktförbindelser och de utsagor han just ur dessas krets har att åberopa. Den gamle fartadern, prosten Lars Schlyter i Hoby, hade lefvat i Peder Winstrups och Knut Hahns tider. Modren var en Torslow och genom henne hörde han till kretsen af de högtansedda, „förnäma“ prestslägterna Papke, Winslow, Erman och Junghans, hvilka utgått från Lund eller i hvarje fall i stiftsstaden hade talrika förbindelser. De båda biskoparne, Christian och Carl Papke hörde till dem.

Anteckningarne föreligga ej i sådan form, att de efter en enkel afskrift kunnat tryckas. Förkortningar hafva der och hvar måst göras, då texten innehållit allbekanta ting. Omplaceringar hafva ofta varit nödvändiga för att bringa det sammanhöriga på rätt plats; äfven har till noten förts hvad som dit hört. Alla i texten införda inskrifter hafva bevarats. Vi ega ju icke ännu någon „Marmora Scanica“, och sådan har värden om våra kyrkominnen varit, att åtskilliga af dem nu icke mera finnas. Det kan då vara tillfredsställande att veta dem bevarade inom litteraturen.

Vi meddela här ur dessa anteckningar

- I. *Fredrik Trolle.*
- II. *Till Skånes biskopshäfd.*
- III. *Borgeby kyrkoherdekrönika.*

I.

Fredrik Trolle.

1769 d. 4 maj blef Öfverstelieutenanten och Riddaren af Kongl. Maj:ts Svärdsorden, Välborne Herr *Fredrik Trolle* död på Näs gård (Trollenäs), sedan han öfver år varit sjuk.

Han var född på Näs 1693 d. 24 maj och var af sig sjelf fattig, ty Näs gård var mycket graverad af skuld för de svåra krigsårens skull. I sina yngre år begaf han sig till militien, hvorigenom han blef hindrad att fortsätta sina studier. Under denna tid utstod han mycket ondt och var ofta uti yttersta lifsfara, närvarande vid Stralsunds belägring 1715. Han tjente sig upp till capitaine, men tog afsked då han trädde i äktenskap 1720 med fröken Brita Ramel. Med henne fick han Borreby och Klågerups gods samt en stor summa penningar. Denna sin egendom ökade han genom den Högstes välsignelse och en förnuftig hushållning, så att han köpte följande gods: Eriksholm (Trolleholm), Värpinge (Trolleberg), Fulltofta och ganska mycket strögods. Egde dessutom uti utlånta capitaler mer än fem tunnor guld, utom hvad eljest i contant, silfver, guld samt creatur och husgerådssaker i boet finnes. Summa, han var den rikaste herren i Skåne.

Men med all denna rikedom var han ödmjuk, vänlig, nådig och af medlidande sinne emot alla nödställda. Till bevis anföres:

1. *Att alla hans bönder må väl.*

Detta härrörde såväl af en rätt människokärlek, som ock af en riktig princip i hushållningen, som var denna: om en bonde är fattig, blir han liderlig, en bedragare och ruinerar hemmanet. Hastiga omskiften med åboar är alls ingen förmån för jordegaren, ty städjan kan intet ersätta skadan, enär en åkerman i Skåne ej allenast bör ega säd till sin egen bergning, utan äfven att föryttra till sina medbröder för att tillhandla sig andra varor till sin hushållning, hvilket förråd af säd han icke kan ega med mindre han brukar sin åker väl, och detta kan han icke, om han är fattig, ty åkerbruk fordrar förlag.

2. *Bevisade salig herren mycken barmhertighet emot de fattiga.*

Ibland dessa räknades förnäma, dem han årligen sände anse-liga summor, och många, som hade pension. Af fattigt och utgamalt folk uppehöll han 40 på sina gods med säd och penningar. Uti dyra år lät han baka bröd tvänne gånger i veckan, då 3 à 400 personer sig infunno, många mil boende från Näs. Alla som kommo till honom fingo hjälp och bistånd, så att han var en Josef i Skåne. Den myckna säd han egde sålde han icke bort till handlande, utan i små partier till allmogen och fattigt borgerskap, alltid till en à två dr smt mindre pris än eljest gångbart var i landet, då juni och juli månader inföllo.

3. *Sjelf lefde han sparsamt, men alltid hederligt.*

Vällust, prakt och andra sinliga nöjen voro hans fiender. Derför hann han med beständig helsa en hög ålder.

4. *Salig herrens gudsfuktan var lysande och därför uppmuntrande.*

Sällan eller aldrig försummade han den offentliga gudstjensten. Förhören, som pastor vid Näs höll, bevistade han ock för att derigenom uppmuntra sina bönder och barn att anse dessa för nödvändiga. Sådane exempel äro nog uppmuntrande: det vore önskligt, att allt förnämt folk, som hafva de ringares ögon på sig ställda, ville tänka på den nytta de kunna göra och den skada de åstadkomma, när de äro föraktare af religionen.

5. *Mycket bistånd gjorde salig herren presterna på sina gods.*

Ofta kallade han åboarne till sig och förmanade dem dels enskildt att afstå från lättja, fylleri och slagsmål, dels också genom offentliga kungörelser, som å predikstolen blefvo kungjorda och äro i mitt förvar. De sjelfrådige straffades med penningböter och stock, äfven med äckor och arbete.

6. *Skoleväsendet blef genom hans biträde regleradt.*

De författningar gjordes, som nu för handen äro och hvaraf en afskrift är vid Harjagers häradsting aflemnad.

Herr Öfverstelieutnanten var för sin person en from man, men till sina betjenter hyste han alltför mycket förtroende, af hvilket både han och pastor i församlingen ofta hade stor skada. Detta härrörde af flere orsaker, som här icke kunna anföras; skulle ej heller göra någon nytta, emedan de fleste äro afsomnade. Kyrkorna höllos i godt stånd, och äro under min tid ansenliga reparationer gjorda, med hvilka efter dess död högvälborna fru grefvinnan ¹⁾ fortfarit.

Borgeby d. 2 augusti 1784.

SEVERIN SCHLYTER.

¹⁾ Riksrådinnan, grefvinnan Vivika Bonde, hans dotter.

II.

Till Skånes biskopshäfd.

1637—1747.

Anmärkningsvärd är den välvilja, med hvilken antecknaren uttalar sig om Peder Winstrup. Denne man, hvars bild blifvit i vårt århundrade på ett så oförsvarligt sätt misstecknad (Ahnfelt P. G. Lunds universitets historia) har af sin samtids Skåne och ej minst af det skånska clerus åtnjutit en respekt och en tillgifvenhet, som så mycket mindre kunnat störas af tvisterna med prokanslern Bernhard Oelreich, hans medtäflare om äran af Lunds universitets grundläggning, som Winstrup gick ur desamma såsom segrare och intog den lediga prokanslersplatsen, när det ansågs nödigt att aflägsna Oelreich (Weibull, Lunds universitets historia I, 48—52). I den svåra tid för våra landskap, då Danmark med den tusenåriga häfdens och odlingens, Sverige med framtidens och vapnens rätt gjorde anspråk på att ega dem, har Winstrup iakttagit en hållning, som de samtida ansågo vara den enda rätta, och genom sitt efterdöme förebyggt än värre ting, än de som timade. Han har härigenom gjort dessa landskap och Sverige stora tjänster. Det är erinringen om dessa förhållanden, som dröjt qvar i den presterliga traditionen och här genom Schlyter fått ett uttryck.

Aldrig skulle man väl hafva förmodat att i denna tid af i det yttre stilla lydriad oppositionen kunnat vara så stor och aktningen så ringa, som det i fråga om en af de styrande visar sig hafva varit fallet. Man finner också, vid närmare tillseende, att den bristande aktningen gällt icke män sådane som Knut Hahn, Christian och Carl Papke, Andreas Rydelius och Henrik Benzelius, utan män, hvilka i likhet med Jonas Linnerius haft den olyckan att blifva framskjutna till en post, på hvilken alla deras svagheter bemärkts, utan att de i andra egenskaper egt någon motvigt mot dessa att framvisa.

Biskop *Peder Winstrup* var född i Kjöbenhavn d. 30 april 1605. Hans fader var Sjællands biskop. För sin stora lärdom uppsteg han hastigt till höga embeten och 1637 blef han förordnad till biskop öfver Skåne, Halland och Bleking.

Salig Winstrup var en i grund ärlig man. Jag vill allenast anföra ett exempel på hvad som tilldrog sig i Konung Carl XI:s tid, då han af Christian V blef angripen. Danska konungen förmente vinna Skåne igen med list; ty denna odygd har alla tider varit brukad af dessa konungar. Hans uppsåt var att få hela Skåne till att resa sig och göra ett med danska arméen. Till vinnande af detta syftemål ville han öfvertala biskop Winstrup att låta utgå ett cirkulär till stiftets presterskap att uppmuntra allmogen till uppror. Denna nedriga dessein uppenbarade Konungen för sina generaler, men de afrådde sådant, sägande: „vi känna Winstrup, han är icke så lätt att öfvertala till ett sådant företag, och när Eders Maj:t icke uträttar något, förtryter E. K. M:t att härom ha gjort Winstrup föreställning“. Men konungen reste till Lund och Winstrup svarade: „E. Maj:s herr fader har satt mig till biskop här, och så länge Skåne tillhörde honom, har jag hållit min ed. Nu är landet under svenska kronan och jag har svurit konung Carl; således är min skyldighet att hålla min ed. Vinner E. M:t Skåne, så är jag alldeles danska kronans undersåte. Emellertid tackes E. K. Maj:t hafva mig ursäktad“. Konungen reste missnöjd tillbaka till sin armé. Det var äfven Winstrup, som framlade de handlingar, på hvilka anspråken på Hven kunde stödjäs i så måtto, att presterna der alltid haft sin fullmakt af Lunds biskopar.

Winstrup blef död d. 28 december 1679.

Winstrup var tvänne gånger gift. Hans senare fru var helt och hållet danskt sinnad. Hon med flera gjorde sig hopp, att de danske skulle segra, och derföre lät hon för dem tillreda en kunglig måltid, när slaget stod vid Lund, — men detta slog fel. Slaget stod d. 4 december 1676 och dagen derpå blef hela svenska generalitetet inviteradt till måltid af Winstrup. De svenska åto med god smak, men det gick fru biskopinna till sinnes, att denna måltid icke kom hennes vänner till godo.

Denna biskopinna var illa sinnad med den redelige Winstrup, gjorde förakt af honom och lät honom af vanskötsel fara illa. Han

beklagade sig för sina vänner af presterskapet och i synnerhet blef han lidande, sedan han mestadels måste ligga till sängs. Utom af andra, som berättat om hans frus värds- och kärlekslösa bemötande, har jag hört sådant af min farfader, prosten och kyrkoherden Lars Schlyter i Hoby i Blekinge, som blef död 1728, 85 år gammal, hvilken ofta besökte biskop Winstrup. Bevis uppå hennes nedriga uppförande var, att hon tid efter annan aftog en länk efter den andra af den sköna och dyrbara guldkedja, som konung Carl X hade skänkt honom (vid konungens landstigning i Helsingborg 1658).

I sitt första gifte hade Winstrup tre barn, en son och två döttrar. Sonen (Peder af namn äfven han) vanslägtades alldeles från sin fader och dugde till ingenting, beklädde intet embete, utan reste efter fadrens död omkring i stiftet från en prest till en annan och skall slutligen hafva blifvit gift i Kristianstad, der han afsomnade utan arfvingar och i svaga omständigheter. Men herr biskopens döttrar blefvo gifta, den äldre, Anna Maria, med major Casper von Böhnen på Verpinge och den andra, Anna Catharina, med biskop Johan Vandalin eller Vandal i Köpenhamn. Den äldre dottern af biskop Winstrup var förlofvad med en Wachtmeister, capitaine, som stupade i slaget vid Rönneberga högar d. 14 juli 1677, men blef sedan gift med Böhnen, och fick han med henne Verpinge gård till hemgift af Winstrup. Hon dog utan arfvingar. Hennes herre och man fingerade ett testamente, hvaraf uppkom process af biskop Vandal och biskop Winstrups förenämnde son; ty de ansågo det för falskt, som det ock var. Men Böhnen besvor det och behöll godset; gifte sig åter och hade med denna sin fru två söner, Svante Casper och Ludvig Gustaf, samt en dotter Barbara. Svante Casper var major; han satte sig i disposition af bemälda gods och råkade i en process med sin moder, som varade lång tid. Han var mycket benägen för supande och råkade i stor skuld. Gården blef såld och inropad af öfverstelöjtnant Trolle på Näs, som gjorde den till fideicommiss åt nuvarande riksdrotset, en son af majoren, grefve Wachtmeister i Carlskrona, som var gift med Trolles dotter Hilda Brita. Således har Verpinge gods, som nu kallas Trolleberg, återkommit till Wachtmeisterska familjen, hvilken nu är en af de illustraste.

Canutus Hahn var från Småland, alltså en svensk man. Någon tid hade han varit professor i Lund, men det gamla agget, som skåningarne haft till upplänningarne, gjorde honom ledsen vid att vistas i Skåne, hvarför han sökte transport till Ronneby pastorat i Bleking. Han blef sedan biskop Winstrups medhjelpare, och då denne dog 1679, bekom han fullmakt på biskopsembetet i Lund, men stannade någon tid kvar i Ronneby och förrättade derifrån embetet med tillkallade assessorer af presterskapet. Som Hoby ligger allenast 1 $\frac{1}{4}$ mil ifrån Ronneby, blef alltid min farfader, prosten Lars Schlyter, kallad till consistoriemedlem. Ändteligen begaf sig biskop Knut Hahn till Lund. Men efter några års förlopp begärde han transport till Vexjö, som honom beviljades 1687. Han begaf sig på resa dit, tog vägen om Carlskrona och blef derstädes död d. 19 december samma år. Biskop Hahn hade syster-söner med namnet Cornèer. Att hjelpa en af dem till lägenhet afskilde han Backaryds annex från Ronneby och insatte honom der utan konungens vetskap. Dervid har det förblifvit till dess nuvarande kyrkoherden, doctor Salomon Henschen, återvann Backaryd till annex åt Ronneby, såsom det af ålder varit.

Enevald Svenonius, smålänning, bekom fullmakt på biskopsembetet, då han var domprost i Åbo, men innan han hann att tillträda Lunds biskopstift, afsomnade han derstädes 1688, 71 år gammal ¹⁾).

Christian Papke var född i Pommern 1634 inom borgerlig släkt och kom till Lund 1669, året efter att denna academie inrättats af k. Carl XI, påtänkt af k. Carl X efter af biskop Winstrup gifven anledning. Han blef 1670 theol. adjunkt, 1674 teol. professor och domprost och biskop 1688. Han var en lärd man och stark disputator, men egde mera gåfvor i katedern än på predikstolen. Under hans tid insmögo sig några vederdöpare i Stockholm och gjorde stort buller. Konung Carl XI lät anställa samtal emellan dem och Stockholms presterskap, men då detta icke var i stånd att stoppa munnen på dem, befaltes Christ. Papke att infinna sig, som ock

¹⁾ Biskop Enevald Svenonius var liksom Knut Hahn af konungen utnämnd utan föregående val och förslag. Efter honom hölls det första svenska biskopsvalet 1688 d. 28 november. Han hade i sin dag hållit 300 disputationer och 2497 predikningar och var en sträng ortodox.

skedde. När nu samtal blef anställdt med dem i konungens höga närvaro, blefvo de öfvervunna och fingo befallning att förfoga sig ur riket. Af konungen hade Papke stor nåd och bekom en anseelig belöning för sitt besvär att resa till Stockholm, som bestod i anvisning att uppbära en summa på Malmö ränteri. — Han var en rättrådig man och hatare af mutor; men hans efterträdare doctor Mathias Steuch förstod sig på myntet, och af samma sinnelag var biskop Jonas Linnerius, den svagaste biskop, som stiftet sedan reformationstiden haft. Ehuru Christian Papke var en hatare af mutor, emottog likväl hans fru Cecilia Torslow i mjugg något, ibland annat af en comminister, som sökte förslag till ett pastorat, ett par oxar; men förslaget gick mannen ur händerna, hvilket var det samma som pastoratet, ty den tiden sattes allenast en på förslaget. När nu denna comminister såg sig förbigången, gaf han tillkänna, att han gifvit offert af ett par stalloxar i uppsåt att blifva ihågkommen vid det förslaget. Emedan detta var herr biskopen alldeles obekant, blef han på sin hustru mycket förtörnad och befalte att oxarne till deras värde skulle honom betalas. Han var då redan sjuk hos sin svärson, tullförvaltaren Danckwardt i Åhus, hvarest han också dog d. 9 mars 1694. På sin sotsäng sade biskopen: „die Ochsen brüllen in meinen Ohren“. Med sina consistoriales hade han mycken ledsamhet, ty de voro mutkolfvar, och att skyla sina intriger åberopade de sig praxis i stiftet, hvilken han såsom utländing icke kände, och när åtskilliga mål blefvo till andras skada afgjorda, fick biskopen skuld derföre. I consistorio academico föreföllo sådane grofheter, att consistoriales ej allenast med oanständiga ord angrepo hvarandra, utan slogos inbördes, hvarom protocoller, som ännu äro i förvar, gifva fullkomlig upplysning ¹⁾.

Biskop *Mathias Steuch*, född i Stockholm, hvarest hans fader Petrus Erics Steuchius då var hofpredikant, blef efter sin fader först superintendent i Hernösand och sedan biskop i Lund 1694. Han var stor och ordvig man, egde ock flera goda egenskaper, men Linnerius

¹⁾ Oenigheten inom konsistoriet var visserligen stor och medlemmar uppkallades till Stockholm att stå till svars, men om något slagsmål förekommit, har man åtminstone ej protokoll derpå. Det är sannolikt, att huru stor oenigheten också var, ryktet om denna dock blifvit på landsbygden förstoradt.

var en olärd man, grof i sina utlåtelse och på slutet benägen för dryckenskap. Om honom skola ock några anekdoter anföras, som intyga hans ringa conduite och anseende i stiftet.

Jonas Linnerius var född i Vesterbotten 1659 och blef professor i Lund 1684 samt domprost till 1715, då han utnämndes till biskop. Under denna tid var min morfader Severin Torslow compastor. De alternerade med högmessopredikningarna och uppburo extra inkomsterna hvardera sin vecka. Torslow var derjemte aftonsångsprest och pastor i Råby och Bjellerup; genom mycken predikan hann han ej till högre ålder än 47 år — död 1697. Linnerius hade påtagit sig likpredikan öfver högtsalig Konung Carl XI, men gjorde sig sjuk, och derföre måste Torslow på 2 dagar bereda sig. Detta gjorde Linnerius af afund, ty han hade ingen credit, och till att förminska Torslows, som egde folkets kärlek, förmenande att han på så kort tid ej skulle kunna predika med besked utan förlora sitt anseende, men han bedrog sig i sin tanke. Dock måste Torslow arbeta natt och dag. Jag har förut nämt, att Linnerius var en svag biskop, ja den svagaste, som varit i Lund sedan reformationen, och utomdess benägen till dryckenskap, hvarpå likväl icke gjordes mycken reflexion, ty det var så brukligt både i hans och biskop Steuchs tid, hvarom en händelse rätt nu skall blifva anford.

Uti hebreiska kunde han icke explicera mer än 4 kapitel; uti theologien var hans examen ungefär densamma. Åren 1730 och 1731 examinerade han 8 à 10 hemma i sin kammare. Jag har sjelf talt med prostarna Kröger i Winslöf och Engstedt i Borreby, som voro ibland dem, hvilka blefvo examinerade för att blifva prester. Deras berättelse är denna. Vi infunno oss på eftermiddagen, examen begyntes och påstod i $\frac{1}{2}$ timma. Då somnade herr biskopen och vi läto honom sofva en god stund. Ändteligen begynte Kröger sjunga temligen högt N:o 399 v. 6. Härvid vaknade biskopen och frågade: „hvem svarade?“ Med en allvarsam min och frimodighet svarade Kröger: „det var jag“. „Väl, bra svaradt“, sade biskopen. De öfriga måste bita sig i läpparna att förekomma löje. Den öfriga tiden af examen bestod endast i att moralisera, hvilket kunde haft sin nytta, om moralerna blifvit på ett förnuftigt sätt föreställda, men som biskopen var grof i sina utlåtelse och brukade otjenliga utlåtelse, så uppväckte sådant blott förakt och åtlöje.

Jag vill ännu tillägga något. Ut i Tommarp i Skytts härad hafva både fader och son vid namn Nobelius varit pastor. Fadren hette Lars och sonen Mikael. Den gamle Nobelius ville hafva sin son ordinerad till sin medhjelpare och befalde honom resa till Lund att förnimma, huru snart någon ordination kunde blifva. Biskopen frågade: „hvad beställer eder fader?“

„Han sköter embetet, så mycket han förmår.“

„Hvad gör han deremellan?“

„Han oculerar.“

„Ja, jag tänkte nog det: poculerar. Det är så brukligt i det häradet. Hvarannan är der i häradet supare.“

„Nej, herr biskop, min fader har aldrig varit böjd för att pokulera, utan oculera; dermed roar han sig vid denna tiden om året.“

„Åh ja, Ni vill så förklara er faders pokulerande; men jag vet fuller, huru det går till på landet: kan han pokulera, så kan han ock predika — Ni blifver icke denna gången ordinerad.“

Med detta obetänksamma svar af biskopen reste sonen hem till sin fader. Fadren var icke någon drinkare, men en häftig, het man. Så snart han inhemtat biskopens yttrande, beslöt han att resa till Lund. Han kom till staden, innan det var dager och lät annäla sig med begäran att få tala med Hans Högvördighet. Drängen gick in och herr Lars var honom i hälarerna, på det han måtte höra, hvad biskopen svarade sin famulus. Uppå dennes anhöllan svarade biskopen: „presten må vara galen, som kommer, innan man kan vara uppstigen.“ I det samma steg herr Lars in i kammaren, och sade: „Lars i Tommarp är icke galen, han är kommen att svara på det ovett och de förebräelser, som han i går hörde. Jag har aldrig haft den vanan att supas mig full, men det är i hvar mans mun, att biskopen soffer ett rus af sig hvar dag,“ och i det samma steg han närmare till sängen, sägande: „nu skall jag sticka dig ihjel, din gamle — —!“ Biskopinnan hade ropat på ljus, hvarmed drängen kom in, och då hade hr Lars knifven i handen och upprepade sina förra ord. Biskopinnan blef grufveligen förskräckt och begynte stilla hr Lars i hans vrede, sägande: „har min man talat något om Eder, herr pastor, så hafver någon sagt det. Är det osanning, så kan det så blifva; emellertid är ett sådant bemötande

i alla afseenden oförsonligt och nästan alldeles oerhördt.“ Denna föreställning gjorde någon verkan på herr Lars. Han svarade: „herr biskopen borde icke antaga för sanning, hvad en calumniant säger, och allra minst förebrå en son sin faders felaktigheter, utan kalla både angifvaren och den angifna för sig, då sanningen skulle blifva uppenbar“. Ändteligen begynte biskopen vederfås ifrån sin förskräckelse, sägande: „gif eder till tåls, herr Lars, eder son skall blifva ordinerad. Kom till mig och ät middag, så få vi talas vid“. Herr Lars tackade för invitationen, kom tillstädes, och då blefvo de vänner. Sonen blef ock ordinerad. Detta kan nog bevisa, att Linnerius var en svag biskop.

Ännu ett prof härpå följer, hvaraf kan slutas, huru litet hans anseende var. Biskopen visiterade i Skytts härad, och då han skulle resa ifrån Brösarp, tog en af presterna en silfverkanna och band den bak på kareten. Den som egde kannan satte sig på en häst och red efter i full carrière, ropande på kusken och bad honom hålla. Presten steg då till vagnsdörren och gaf tillkänna, att någon tagit en silfverkanna och hängt på herr biskopens vagn och bad om ursäkt att sådant skett emot hans vilja och honom ovetande. Biskopen tog sig icke nära, utan sade allenast: „Hå, hå, tag Eder kanna igen“. Presten gjorde så och gick fram till vagnen, visande kannan och rekommenderade sin person. Det är ju af alla omständigheter klart, att detta var öfverlagdt, att dermed chicanera biskopen. Jag kunde nämna dessa personer vid namn, men Linnerius hade sjelf skuld till att man på sådant sätt bemötte honom, och man har härmed velat gifva honom till att förstå hans begärelse efter silfverkannor.

Under Linnerii tid var Thomas Ihre professor i Lund. Han dref uppenbarligen gäck med honom, förrän han blef biskop. Linnerius skulle blifva rector magnificus — eller också nedlägga denna hedersplats. Som det är vanligt, att oration då hålles, sände Linnerius 8 dagar förut sin oration till genomseende af en vän, men pedellen gick orätt och lemnade den till Ihre i stället. När Linnerius fick veta, att orationen var lemnad till Ihre, sände han strax bud att få den åter. Ihre lät helsa mycket höfligt och bad, att han måtte få behålla den så länge, att han med akksamhet hann läsa den igenom; ty han var öfvertygad, att han af den hade att

profitera. Linnerius hade tålmod några dagar, men det led nu till Caroli dag. Han sände åter bud, men svaret blef detsamma som förut med tillägg, att han af främmande blifvit hindrad. Tiden drog ut, så att Linnerius icke fick den åter förr än dagen före Caroli dag. Emellertid hade Ihre strukit ut och skrivit annat i stället och gjort orationen så otydlig, att Linnerius icke kunde läsa hvarken det ena eller andra, tiden var för knapp att omskrifva den och han blef tvungen att läsa så mycket möjligt var. Han hostade och krysste och måste således med stor förargelse producera hvad han kunde.

Detta var väl icke rätt gjort, men sådana puts hade Ihre sin ro af. Jag förmår icke anföra flera sådana. Emellertid passerade Ihre för en af de lärdaste, isynnerhet var hans force latinet. Han blef transporterad från Lund, och då han fick fullmakt, förmente han det var på biskopsembete, men när fullmakten öppnades, var han blifven domprost i Linköping. Att biskopsembetet gick honom ur händerna, var en följd af hans förhållande vid studenternas rebellerande, då Konung Carl XII ville, att de, som icke voro fallna för studier, skulle taga tjenst vid arméen. Denna konungens afsigt uppenbarade Ihre för sin comminister Mandorph, som gaf studenterna sådant vid handen. Mandorph blef suspenderad på en tid, och Ihre gick miste om biskopsembetet. Ihres yttrande om Linnerius var: „vi hafva en lärd biskop, men han har svårt både för att tala och skriva“.

Andreas Rydelius var född i Linköpings stift 1671 och blef d. 18 december 1734 förordnad till biskop. Om denne man kan med skäl sägas, att han varit den störste filosof och grundeligaste theolog; ty han trodde det han lärde, hvilket af hans exemplariska gudsfruktan kunde slutas. Med få ord, han var en Guds man och menniskovän och hans vistande här i verlden kan aldrig förgätas; ty både hans skrifter och öfriga theologiska arbeten bära härom vittnesbörd. Jag har haft den förmånen att ofta höra honom både från cathedern och predikstolen samt den äran att tala med honom. Här vill jag allenast tillägga några anekdoter.

Biskop Rydelius visiterade i Bleking, då Jansonius var pastor i Ronneby. Han logerade hos honom och bekom der en möblerad kammare, uppfylld med mycken fåfånga, hvilket icke behagade ho-

nom. Notarien, som han hade med sig, bekom sitt särskilda rum, uti hvilket ej fanns sådan fåfånga. Derföre öfvergaf han sitt rum och intog notariens.

Under hans tid anlände till Lund grefve Zinzendorf, och jag såg denne i Lunds domkyrka. Grefven sände bud till biskop Rydelius, att han ville helsa på honom. Svaret blef, att herr biskopen icke mådde bra, hvarföre han icke kunde hafva den äran att emottaga honom, men rätta orsaken var, att biskopen icke ville tala med honom. När grefven fick detta svar, sade han: „min skyldighet förökas härigenom: helsa herr biskopen, att jag kommer till honom efter middagen,“ som ock skedde. De hade samtal i flera timmar. Denna händelse har domprosten Jonas Wählin berättat mig, som den tiden var i herr biskopens hus, och tilldrog det sig antingen 1736 eller 1737.

Salig biskop Rydelius bekom bref ifrån academie cancelleren med efterfrågan, om någon tillgång vore till lön för en ny profession vid akademien. Rydelius svarade: „ja, här finnes 200 t:r råg, som åtfölja biskopsembetet och tillföre varit anordnade för tysk pastor, men alltsedan biskop Christian Papkes död har ingen tysk pastor varit; det underställes, om tysk pastor skall förordnas, eller om denna spanmål skall anslås till den nya professionen.“ Detta senare blef befaldt, och denna lön bekom Gustaf Harmens samt tillökning af 100 t:r spanmål korn och hafre genom cancellerns försorg. Således är denna lön, som består mest af råg, den bästa af alla, hvilken efter professor Harmens död tillfallit oeconomic professor Trozelius.

Trozelius åtnjuter lönen, är tjenstfri, oduglig att förrätta något, hvilket härrörer af supande; han är nu osynlig, ty han går icke af sitt hus ¹⁾.“ Biskop Rydelius handlade ärligt, som gaf tillkänna, att dessa 200 t:r råg ej tillhörde biskopsembetet, men har ock på sin döda mull härföre blifvit försmäddad och detta offentligen af biskop Johan Engeström vid ett prestmöte, då denne kallade Rydelius — —

¹⁾ Alltså en möjligen förklarande omständighet i fråga om denne i universitetets historia så starkt noterade person. Dryckenskapslasten har varit djupare ingrodd i denna tid än vi vanligen föreställa oss.

Efter mötet talade jag vid den ärliga presten i Efveröd Palm och frågade, hvarifrån en sådan bitterhet kunde härröra. Han svarade: „utom det, att 200 tunnor råg äro af betydelse och blifver en saknad för herrar biskopar, så är denna oförskämda utlåtelsen ett bevis på gammalt agg och härmed hänger så tillhopa.“

„Då Engeström var adjunkt, utgaf han en disputation, hvilken, som den rörde religion, blef af consistorio inhiherad att tryckas, och Engeström uppkallad att förklara sig öfver det som syntes vara stridande emot de vanliga bibliska uttolkares mening. Engeström måste infinna sig i consistorio, och på consistorii föreställningar svarade han med åsidosättande af den vördnad, som var hans skyldighet, och försvarade sin uttolkning med en öfverdrifven envishet; ty han hade den tanken om sig sjelf, att han förstod hebreiskan bättre än både biskop och consistoriales. Detta oaktadt blef disputationen förbjuden att tryckas. Händelsen rörde Rydelius ganska mycket: „jag var,“ sade pastor Palm, „i Rydelii hus och spisade vid hans bord, förmärkte, att Rydelius var i sitt sinne oroad och efter måltiden frågade jag efter orsaken. Svaret blef först en berättelse om händelsen i consistorio och dernäst lade Rydelius sina händer tillsammans och sade bedjande: „*Gud tillåte aldrig denne Engeström blifva consistorialis eller biskop: ty då gör han så stor skada i Guds församling, som i många år ej kan botas!*“ Hvad jag härom nu kan säga är, att nyttan af Engeströms mångåriga biskopsembete varit ringa, och jag torde få tillfälle längre fram bättre och tydligare anföra något, som bestyrker mitt yttrande, hvaraf kan slutas, att Rydelii prophetia inträffade. Alla, som ej af fördomar kunna vara intagne, böra lemna biskop Rydelius det beröm, att han var en värdig biskop.

År 1738 var riksdag beramad. Dit reste Rydelius, sjuknade under vägen och måste derföre taga logis hos prosten Tranæus i Ousby. Han förstod, att sjukdomen var till döds, och begärde af honom blifva betjenad med den hel. Nattvarden. Till skriftermål tog Tranæus Johan. Döparens ord, Matth. 3. v. 14 —, men härmed blef Rydelius ganska missnöjd och bad honom läsa „Barmhertige Gud“. Tranæus var en lärd man, hade i flera år varit rector scholæ i Lund och Rydelii goda vän, men Johannes' redan anförda ord voro icke beqvämliga vid detta tillfället. Rydelius afsomnade d. 1 maj

1738 i Ousby, 67 år gammal, och blef förd till Lund, der likpredikan blef hållen af Carl Papke, som då var domprost i Lund.

Biskop *Carl Papke*, född i Lund d. 1 oktober 1681, var en värdig son af Christian Papke. Då han ännu icke fyllt 13 år, afsomnade hans fader d. 9 mars 1694. Hans moder Cecilia Torslow drog försorg om hans uppfostran. En tid blef han undervist i Efverlöfs prestgård af dåvarande kyrkoherden Billing, och sedan i Lund. Om hans öfriga data kan läsas hvad biskop Ryzelius berättar uti sin *Episcoposopia Svio Gothica*, men det som der icke finnes vill jag tillägga.

Carl Papke blef allt för bittida och illa gift. Härmed hänger så tillsammans. Till Lund ankom en jungfru vid namn Christina Replera af det tillfället, att hennes svåger Luthman var kyrkoinspektör. Ändteligen fick hon tjenst hos dåvarande domprosten Jonas Linnerius; hon gjorde sig ärende att helsa på gamla fru biskopinnan Papke; att blifva bekant med hennes son och i hennes dessein att få honom till man lyckades hon, ty han måste låta viga sig vid henne. Detta äktenskap var olyckligt hela tiden och befordrade hans död i förtid: hon var syster till Socrates' fru Xantippa, oförskämd emot sin man, hård emot sina många barn och en tyrann emot sitt tjenstefolk. Hon hade lärt att förskapa sig i en ljusens ängel och detta i en hast. — 1738 den första maj dog den lärde och gudfruktige biskop Andreas Rydelius i Ousby prestgård på sin resa till riksdagen; alltså måste domprosten Carl Papke uppresa i biskopens ställe, och då gjorde Christina Replera honom sällskap. Barnen, 4 döttrar och 4 söner, blefvo hemma. Under föräldrarnes bortovärande blef sådant buller och oro i huset, lika det som dagligen var, medan deras moder var hemma. Det injagade en sådan förskräckelse hos döttrarna, att de blefvo nödsakade begifva sig ur gården. Somliga togo sin tillflykt till professor Lagerlöf och andra till professor Möller. — Sönerna, Christian, Olof, Carl och Jonas blefvo kvar, ty de bodde somliga ofvan på och de andra i en annan våning. Denna händelsen gjorde mycken uppmärksamhet i staden. Tjenstefolket betygade, att de sågo Replera lifslevande, och några af dem begåfvo sig ur huset af förskräckelse. Ändteligen kom herr domprosten som biskop hem, men ingen tordes berättas om hvad som händt under föräldrarnes frånvaro. Glädjen

öfver det steg, som fadren gjort, var stor, ej allenast inom huset, utan i hela stiftet, att de fått en skåning till biskop; ty allt ifrån reformationen hade det icke mer än en gång händt.

Carl Papke blef invigd d. 1 januari 1739 till biskopsembetet af erkebiskop Johan Steuch. Han dog redan 1740, den 1 februari.

Jag har förut anfört något om hans olyckliga äktenskap, som förorsakade att han i sina yngre år poculerade något för mycket. Hans sällsksapsbröder voro Hegardt, Schultén och Aurivillius. En lördags afton voro de samlade hos Hegardt, som bodde i den nu så kallade Trolleska gården ¹⁾, hvarest de blefvo till emellan 5 och 6 söndagsmorgonen. De skulle då gå hem, men ovetande hvarest vägen var i mörkret — ty det var i december månad — kommo de in i domkyrkan, då Corén predikade. De stannade, visste icke hvar de voro. Papke var den klokaste; han underrättade dem, att de voro i kyrkan, stillade deras stoj och de smögo sig på beqvämligt sätt ut ur kyrkan. Ett sådant uppförande var ganska oanständigt. Aurivillius och Hegardt gingo bort från Lund, och Papke bortlade den dårskapen alldeles.

Han var en lärd och ganska from man, men hade sitt huskors af sin onda och arga fru. När hon så bittida och oförmodligen måste sakna sin goda man, var hon icke långt ifrån att blifva helt galen; ty hon hade nu yunnit sin högsta önskan, sedan hennes man var blefven biskop, men denna glädjen varade icke mer än ett år. Husets tillstånd var ganska svagt, och vid begrafningen skedde föreställning till dem, som då voro ifrån landet kallade att beledsaga sal. biskopen till grafven om något sammanskott till skuldens betalande, som beviljades, och vidare föreställning skedde genom circulaire till stiftets presterskap, som värkade en ansenlig summa, hvilken dock blef otillräcklig till skuldens betalande. Sedan biskopsnådåret vardt slut, flyttade biskopinnan med sina 6 barn i deras förra gård, neml. den som cancellierådet Lagerbring sedan bebodde,

¹⁾ Hegardt—Harmenska huset, i hvilket Carl XII tog sitt residens 1715 och bodde sammanlagdt nära 2 år, hade varit egdt af bokhandlaren och rådmannen Adam Junghans. Sedan egdes det af domprosten M. Hegardt, professor G. Harmens, kammarherre A. Trolle och såldes af general M. Clairfelt till läroverksbyggnad åt Lunds stad. Hegardt, domprostens son, är sedermera statssekreteraren, baron P. F. von Hegardt.

Characterslängan var nyligen af Papke uppbyggd och i denna gård hade tillförene bott prof. matheseos Spole. Jag nämde 6 barn allenast; ty 2:ne döttrar voro gifta, den ena med professor Möller i Greifswald, som varit informator i Papkes hus, och den andra med prosten Engstedt i Borreby. Biskopinnans omständigheter voro svaga, så att någon tid uppehöll hon sig hos Engstedt, sedan i Greifswald, återkom, sålde sin gård, reste till Stockholm och sedan till Åbo till sin tredje svärson, professor Mesterton, vände åter tillbaka, bekom af öfverheten en årlig pension och blef död i Stockholm. Biskopinnan Papke hade ock prosten Kröger i Winslöf till svärson.

Sönerna voro Olof, som var vid krigsstaten, och Christian, som blef assessor i Götha hofrätt; Carl blef doktor och pastor i Winslöf och Jonas härads höfding i Calmar. De flesta äro döda, då vi nu skriva 1792.

Båda biskoparna Carl och Christian Papke dogo utan att hinna till någon hög ålder, den förre var på det sextionde och den senare på det 59 året, då de afsomnade.

Doktor *Henrik Benzelius* föddes d. 18 augusti 1689 i Strengnäs, der hans fader var biskop. Han är för lärdom, kunskap om vidt aflägsna länder och insigter i flera språk bekant. Efter hemkomsten, sedan han 7 år varit borta, kom han till Lund, hvarest han förblef och avancerade ifrån den ena hederstjensten till den andra och blef ändteligen biskop den 18 augusti 1740. Sedan han blifvit biskop, såg man isynnerhet att han var en stor ordningsman, och han gjorde mycken nytta i de 7 åren han förestod embetet; ty han egde både förtroende och kärlek i stiftet. Han blef der ifrån kallad till erkebiskop efter sin afidne broder Jacob Benzelius, som afled d. 19 juni 1747.

Erkebiskop *Henrik Benzelius* var lärd, förfaren och en stor ordningsman; hans like har icke varit före honom och ej heller sedan. Han flyttade härifrån till Upsala. År 1709 försvarade han en disputation vid Upsala akademie om Alexandria i Egypten. Efter vidlyftiga resor inom fäderneslandet började han 1712 sin utrikes resa från Königsberg genom Polen, Schlesien, Ungern, Siebenbürgen, Moldau och Bessarabien, i hvars hufvudstad Bender högstsalig kung Carl XII då vistades. I oktober månad 1714 reste han

till Constantinopel, i april 1715 for han sjöledes derifrån genom Propontiden, Hellesponten och Arkipelagen till Rhodus och Cypern. Han begaf sig sedan till Tripolis under foten af Libanon, Heliopolis och Damascus; vidare till Sidon, den första gränsstad af det förlovade landet, härifrån till Tyrus, Nazareth, Cana i Galileen, Galileiska hafvet, Tabors berg, Carmel och Hermon m. m. Besåg krubban i Bethlehem, i Jerusalem Pilati rådhus, berget Golgatha och Christi graf. År 1716 anlände han till Damiette uti Egypten. I mars kom han till Suez vid Röda hafvet genom det steniga Arabien, till bergen Sinai och Horeb. På återresan till Cairo såg han Pyramiderna, de urgamla Catacomberna, den rara Nilometren, den i hårda berget uthuggna Josephs graf m. m. Sedan for han till Alexandria, om hvilken stad han förut hade disputerat i Upsala. Derifrån seglade han till Livorno uti Italien, kom derifrån till Marseille och omsider till Paris, begaf sig sedan genom Frankrike och Tyskland till Amsterdam och derifrån sjöledes till Göteborg, hvarest han hade konung Carls befallning före sig att uppvakta Hans Maj:t vid Fredrikshald; men när han kom till Strömstad, fick han kunskap om konungens död, då han vände om till Upsala. 1719 blef han præpositus för communitetet och strax derefter e. o. professor philosophiæ i Lund, samt efter att hafva varit professor i oriental-språk och theologi, 1740 biskop derstädes och 1747 Svea Rikes erkebiskop. I sitt höga och viktiga kall har vår salig erkebiskop haft den förmån att förrätta de största sysslor, som det samma tillhöra, nämligen att jordfästa salig konung Fredrik I och kröna deras nuvarande kongl. majestäter Adolph Fredrik och hans preussiska gemål.

Jag har ofta talt med honom. Han var af en ansenlig höjd, mager, svart ansigte, skägg och hår, såg grym ut, hade det manér att stiga nära in på den, som han ville tala med. Hans andedrägt var ganska obehaglig. Jag har hört berättas, att då han var professor philosophiæ extraordinarius, tilldrog sig en löjelig ting; ty vid samma tid var Johan Jacob von Döbeln medicinæ professor. En student blef angifven för lägersmål; han nekade dertill, Benzelius påstod, att han var skyldig, och när andra skäl till öfvertygelse brusto, säger Benzelius: „man kan ju af studentens ansigte sluta, att han är skyldig.“ „Ansigte,“ svarar von Döbeln, „skall man

döma deraf, så har Ni sjelf ett ansigte⁴: härmed slapp studenten ifrån anklagelsen ¹⁾).

Under min tid, då biskop Benzelius höll prestmöte, hände två besynnerliga omständigheter. Prosten Mandorf i Stora Köpinge vann mycken ynnest hos biskop Benzelius, af hvad anledning är mig obekant, men genom Benzeliu åtgärd blef Mandorf kallad till riksdagsman. När han nu varit i Stockholm, tillskref han någon prestman och berättade, att de desiderier, som ståndet anförtrott sina förra fullmäktiga att föredraga, voro försummade, lofvade att de nu genom hans nit för ståndet och till erkänsla för deras förtroende skulle blifva bragta till ståndets fullkomliga nöje. Detta bref circulerade, och som det innehöll förebräelser mot de förra riksdagsmännen, blefvo de uppretade. Efter riksdagens slut inföll prestmöte. Mandorfs bref blef uppläst och förorsakade ett stort buller. Vederbörande ville hafva målet lagligen afgjort. Biskop Benzelius, som bidragit till Mandorfs riksdagsmannakallelse var sjelf förargad öfver Mandorfs uppförande (hade Mandorf sjelf varit närvarande, hade han säkert blifvit utkastad), men biskopen gjorde slut i saken, då han sade: transeant cum ceteris erroribus, och då blef allt tyst, hvilket bevisar biskopens auctoritet och presterskapets stora förtroende, ty om prosten Mandorf blifvit angripen, hade det

¹⁾ Döbeln var tysk, emot studenterna en redelig man, som alltid visade sig gunstig emot dem, hvilka af ungdoms oförstånd begingo något brott. Han sade till sina medbröder: „vi hafva ock i vår ungdom begått fel, och därför böra vi ej straffa dem, som för första gången fela“.

J. J. von Döbeln var af början provincial-medicus, och han är den, som bragte Ramlösa källa i anseende; ty efter slaget vid Helsingborg d. 28 Febr. 1710 funnos många sjuka. Dessa blefvo i byarne vid Helsingborg inqvarterade och de, som lågo i Ramlösa, begynte dricka af det vattnet, som löper af ett högt berg och som de befunno sig häraf väl, bekom von Döbeln befallning att undersöka källan, och efter gjordt försök befanns den i sitt mått vara god. År 1750 var jag för min svaga hustrus skull vid surbrunnen: min hustru hade i två år varit sjuk och måste bruka krycka, vattnet gjorde god verkan, ty den ena kryckan slapp hon att bruka efter 14 dagars drickande, och om Michaelis dag kunde hon gå, utan att bruka den andra. Lunds stads fältskär Snell låg vid samma tid vid Ramlösa; han hade för flera år tillbaka nyttjat detta vattnet och berättade, att vattnets mineral mycket aftagit sedan 1710; dock gör det stor nytta än i närvarande tid. Den allsmäktige Guden vare därför lofvad och prisad!

minsta straff blifvit offentlig afbön för en så grof och sanningslös beskyllning.

Den andra händelsen var af följande beskaffenhet. Flera af klockaresubstituterne hade i consistorio genom presterskapet besvärat sig öfver sitt lidande, i det att större delen af deras helgonskyld var dem ifråntagen och tillagd scholæbetjenterne i städerna, anhållande att denna oförrätt måtte blifva ändrad på det sättet, att de klockare, som hade hela helgonskylden i behåll, borde taga del i den spannmål, som substituterne i flera år måste vidkännas. Som nu deras begäran var ganska billig, blef en commission, förordnad af landshöfding, biskop och flera tillförordnade, satt i Christianstad, och en skälig delning blef gjord, hvarigenom klockarne blefvo pålagde betala någon andel af sin helgonskyld till lindring för substituterne. Detta företagande grundade sig uppå hvad 1720 är beslutadt. Sammanträdet hölls 1738. Men klockarne blefvo härmed missnöjde och sökte ändring. De adresserade sig till kyrkoherden Brachvagen i Höxeröd, och han begick såsom riksdagsman 1742 saken så genom bondeståndet, att ingen ändring borde ske med den äldre helgonskylden och det vid 1000 dr smt:s plikt på den, som sökte någon förändring af Kongl. Maj:ts Förordning den 27 april 1742. Och således gick den tillämnade jemkningen öfverända. Detta Brachvagens förhållande misshagade många. I synnerhet blef doct. Henrik Benzelius häröfver högeligen förargad. Pastor Weideman i Gladsax attackerade Brachvagen vid prestmötet för det steg han tagit och förebrådde honom, att han af klockarne hade emottagit några silfverbägare, till hvilka de sammanskjutit penningar. Brachvagen nekade icke dertill, utan svarade till ursäkt för det han gjort, att om klockarens helgonskyld skulle efter projektet delas uppå substituterne, så kunde framdeles hända, att pastores vid de större lägenheter nu kunde blifva befalda gifva någon del till dem, som voro innehafvare af de mindre pastoraterna. Detta hans svar aflemnades med kallblod, då Weideman med mycken hetta honom angripit, och dervid har det förblifvit intill denna tiden. Brachvagen var annars en habil riksdagsman, både en bra lärare och stor jurist ¹⁾).

¹⁾ I många år var han comminister i Bleking och i det pastorat, der den vidtberömde Olof Håkansson bodde. Han underviste honom i många styc-

Biskop Henrik Benzelius var väl gift med Emerentia Rudensköld, biskop Torsten Rudéens dotter i Linköping — en ganska hederlig fru. Hon var af godt hjerta, tog sig före att recommendera en och annan hos sin herre; men biskop Henrik Benzelius tyckte icke om sådant, utan svarade sin fru: „*mor, hvad kostar ett pund ljus?*“ Och om hon fortfor med sin recommendation, svarade biskopen: „*punkt mor!*“ — och dermed var discoursen slutad.

Uti herr biskopens hus logerade hans brorson Lars Benzelstjerna, nuvarande biskopen i Westerås. Jag torde få tillfälle på annat ställe anföra något om hans uppförande, så uti som utom biskopshuset; här anföres, att han icke allenast var en stor slarf, utan han var ock trolös mot borgmästare Sommeli dotter, med hvilken han var förlofvad.

ken, så att Olof Håkansson vid många riksdagar blef vald till talman för bondeståndet. Denna betydande man var orsaken till förminskningen i bleking-ska presterskapets gamla rättighet (Conf. Förord. af d. 9 juni 1747). Olof Håkansson var Blekingsallmogens vän, men presterskapets ovän. Vid en riksdag blef han på allmän gata omkullkörd, hvaraf han tog sin död, af sitt stånd älskad och högt aktad, men icke så af de öfriga stånden.

En klockare i Harlösa vid namn Blomelius skref till konung Fredrik några verser om helgonskylden. De lydte sålunda:

Kung Fredrik, af mildhet så skön,
låt ingen förändra vår helgonskylds lön,
hvad bispar ha skrifvit i füllmakter vår,
låt blifva dervid, för visst det står.

Men orätt är det, att några, som bo närmast städerna Lund, Malmö, Ystad m. fl. skola mista det mesta af sin helgonskyld, och de öfriga få behålla den hel och hållen.

III.

Borgeby kyrkoherdekrönika.

§ 1.

Borgeby pastorat och gods låg under medeltiden till biskopsstolen. Sedan tillhörde pastoratet kapitlet och innehades såsom prebende af någon bland kanikerna. Magnus Matthiæ är den förste pastor, hvars namn jag kunnat anträffa.

Magnus Matthiæ var född i Helsingborg 1527. — Hans fader var der borgmästare. Magister blef han i Köpenhamn, efter att ha rest till akademierna i Tyskland och till Holland, Frankrike och flera länder. Han var känd för lärdom och blef derföre 1557 af konung Christian III kallad till hofpredikant för hans son, sedermera k. Fredrik II: blef kanik i Lund och bekom Borgeby till prebende med befallning att publice i kathedralskolan föreläsa teologi, och när biskop Nicolaus Albinus dog 1589, bekom Magnus Matthiæ presterskapets enhälliga kallelse till biskop i Lunds stift samt invigdes till embetet af biskopen i Roskilde doct. Paulus Matthiæ d. 3 augusti samma år. Han var då redan 62 år gammal; dock oansedt hans höga ålder, var han ganska flitig i sitt embete, ty han har i sin tid hållit 14 orationer vid infallande prestmöten, hvilka alla finnas tryckta i Köpenhamn 1604. Utom den kunskap, som biskop Magnus Matthiæ egde i teologien, var han egare af en vidsträckt kunskap i historien. Han har också efterlemnad en historia om danska konungar och en om kristendomens införande i Danmark och alla sina företrädare, Lunds biskopar och erkebiskopar. Alla dessa arbeten äro tryckta ¹⁾. Sedan han uti 21 år med mycket beröm

¹⁾ Härei misstager sig författaren. Series regum Daniæ utgafs först 1887 af Holger Rördam i Monumenta Historiæ Daniæ II, 2, 83—245 (åren 1319—1559). Series Episcoporum Ecclesiæ Lundensis blef utgifven 1710 af Th. Bartholin. Utg. ann.

beklädt biskopsembetet, afsomnade han d. 6 mars 1611, 84 år gammal. Hans minnesvård är grafstenen i domkyrkan, på hvilken läses följande ord.

D. O. M. S.

Magnus Matthiæ Ecclesiarum Scaniae Superintendens
mortalitatis memor H. M. S. P. V.

Natus Helsingburgi an: Christi MDXXVII d. 18 september

Obiit anno ætat: LXXXIV Episcopat. XXI.

Anno Christi clō DCXI, d. 6 martii.

Vitæ exitus vitæ principium.

I hans tid 1577 uppsattes den gamla altartaflan i Borgeby, som nedtogs 1751 och på hvilken stod med förgyllda bokstäfver följande ord:

Anno Domini M.D.L.XXVII

Erectum est hoc opus impensis

Nobilis Viri Johannis Spegelii de Borgeby

Cariss: uxoris et Svavissimæ Dominae

Catharinæ de Anefelt,

Pastore Ecclesiæ Borgeby Magistro

Magno Matthiæ et eodemqve

Provinciæ hujus Præposito et

Theologiæ Lectore Lundensi

Tutoribus Ecclesiæ Borgeby

Svenone Nicolai et Nicolao Pauli ¹⁾.

Magni Matthiæ närmaste successor lærer hafva varit *Anders Andersson Bagge*, och vid året 1577 har Borgeby upphört att vara prebende, ty på Bagges liksten finnes icke något annat hans embete omtaladt.

¹⁾ Uppå norra sidan i koret finnes en stor tafla, hvarpå herr Hans Spegel med begge sina fruar står aftagen. Han är klädd i spansk drägt, utsirad med guldkedjor, och hans fruar äfvenså, hvilket utvisar, att man den tiden ägt mycket guld, men den, som aftagit dessa hederliga folk, har varit en ringa konterfejare. Hans fru blef död d. 19 maj 1582 och Spegel 1592. Omkring dessa porträtter stå många vapen, hvilket intyggar, att de äro af gamla familjer.

Spegel med sin fru hvilar under altaret i en hvälfd graf. Deras kistor äro förfallna. Öfver dem ligger på kyrkogolfvet en stor huggen sten, hvarpå de begge finnas framställda.

§ 2.

Öfverskriften på grafstenen öfver *Anders Bagge* lyder sålunda:
 Här ligger begravnen hederlige och vällärde Mand Herr Anders Andersson Bagge, som var sogneprest i Borgeby och Löddeköpinge i 48 Aar och døde d. 2 mars 1625 och begge hans hustrur, Bodel Siversdatter och Ursula Henningsdatter och med 5 børn.

Gud giffue denem en glædefuld Opstandelse!

På samma vackra sten stå dessa versar:

O! felix quicumque Deo confidit et illum

Per vitæ sequitur cuncta pericla ducem.

Om denne gamle prestmannen har jag icke kunnat få mera kunskap, än hvad anfördt är.

§ 3.

Släkten Munthe har liksom flera andra danska familjer, t. ex. Worm, de Fine, Knoph och Paludan sitt ursprung ifrån Brabant, hvarifrån de för religionens skull under hertigens af Alba förföljelser flyktat. Magister *Ludvig Munthe* af denna släkt var född på Seland d. 2 aug. 1593, icke långt ifrån Helsingör uti ett pastorat *Tikjøb*, hvarest fadren, Hans Munthe, var kyrkoherde. Hans moder var Catharina Arnoldsdotter, en dotter af Arnold de Fine, konung Fredrik II:s kapellmästare, och syster till magister Hans Arnoldsson de Fine, pastor och prost uti Helsingborg. År 1615 var Ludvig Munthe student, ty detta år disputerade han under Wolfg Rihmans præsidium. Sin tid använde han så väl vid akademien, att Otto Lindenow till Borreby anförtrodde honom sina söners information, med hvilka han ock flera gånger reste till tyska universiteter. Efter sin första återkomst 1619 blef han af decanus Ole Worm promoverad till magister. Hans första offentliga embete var kyrkoherdeembetet vid Borgeby och Löddeköpinge församlingar, hvilket han emottog 1626. År 1634 kallade och förordnade konung Christian honom till sin hof-predikant. Efter tvenne års tjänst vid hofvet blef han så 1636 biskop i Bergen i doktor Nils Paasches ställe och invigdes dertill af doktor Casper Brochmand, hvilket dyra embete han med tillbörlig flit och trohet i 13 år förestod. År 1639 lät han uppbygga det afbrända Bergens skolhus, och skolan

förökade han med en 5:te klass; han förordnade en daglig bönestund i domkyrkan såsom ock några passionspredikningar i de öfriga kyrkor der i staden. Då biskop Nils Glostrup år 1639 var med döden afgången och hans embete ännu icke återbesatt, måste biskop Munthe göra en besvärlig resa öfver Filefjell för att inviga den nybyggda kyrkan i den nya staden Christiania. Med sin hustru Ingeborg Friis, som han blef gift med, då han var kyrkoherde i Borgeby och Löddeköpinge, har han haft 15 barn. Han dog i sitt 55 ålders år 1649 d. 12 mars, hafvande ådagalagt sitt nit för Guds ära och sin kärlek för Guds församling. Af hans döttrar blef en gift med öfverste-löjtnanten Holberg och moder till den namnkunnige baron Ludvig Holberg i Köpenhamn. När Ludvig Munthe bodde i Borgeby, hände honom och hans fru en hjertans sorg; ty då de voro i kyrkan en söndag, blef deras dotter Abela, på 3:dje året gammal, genom tjenstepigans stora vårdslöshet död, ty i en kittel, som blef tagen af spisen och satt på golfvvet, föll detta barnet och dog. Åminnelsen af denna bedröfliga händelse var förvarad uppå en sten, hvilken jag fann bortvräkt under qvinnfolksstolarna, då nya blefvo gjorda 1749. Den ligger nu på kyrkogolfvvet och på den finnes följande inskrift:

Tumulus pie defunctæ D. O. M. S. Abeliæ Muntheniæ, quæ Patre M. Ludovico Munthenio, hujus Ecclesiæ Pastore, Matre Indebora Frisia Borgia 19 Julii A:o 1626 nata, vitam in terris beatissime clausit 20 sept. 1629. Filiolæ carissimæ parentes in mœnore et luctu Monumentum hoc saxæum. P. C.

§ 4.

Öfver kyrkoherden *Gudmund Brock* finnes en sten på kyrkogolfvvet med denna grafskrift:

Siste Viator gradum et considera fatum mortalibus inevitabile, ut pernoscas jacturam orbis, dum hic rudi concluditur cæspite: Vir Plur: venerabundus et doctissimus Gudmundus Olai Brock, natus in Insula Borneholm Anno MDC d: IX octobris, Parentibus honestis, ut et Plurimum Venerandis, bene educatus, prudens, bonarum artium sectator, et tandem Pastor vigilantissimus Ecclesiarum Borgeby et LyddeKiöpinge, fungens officio Pastoris per annos XLVIII, et tandem extinctus A:o MCDLXXXII d. XXII Decembr:

ut et uxor dulcissima, pudicissima, consiguiente pietate et laudabilis, Anna filia Johannis Jani Friis, civis olim Ystadiensis celeberrimi, quæ post annum XVI virginitatis in matrimonio Vixit per annos XLVII, cum marito probo et pio, et demum vitam finivit A:o MDCXXXII d. IX Martii.

Denna grafskrift innehåller mycket beröm för pastor Brock. Om han varit en sådan man i sjelfva verket, är han nu lycklig och salig, men vid min ankomst 1742 var en åbo, född 1660, ännu vid lif, hvilken berättade, att pastor Brock var så kallad stor hushållare och ganska förmögen, hvilket deraf härrörde, att han sålde öl och brännvin, icke allenast till sina åhörare, utan äfven till kringliggande byar; vidare, att dryckenskap öfvades ganska mycket äfven under gudstjensten i prestens eget hus, men sedan komministern Otto Bong ankom till Borgeby, blef detta något hindradt, dock emot pastors vilja och med hans stora missnöje. När så tillgått, kan deraf slutas, huru själavården var beskaffad.

§ 5.

År 1680 resignerade pastor Gudmund Brock för sin komminister herr *Otto Jacob Bong*, och han var här till år 1684, då han transporterades till Torrlösa. Han berömmes som en vaksam herde, höll god kyrko-disciplin och förde ett skickligt lefverne. Öfver honom finnes följande grafskrift:

Sub hoc Marmore quiescit Dominus Otto Jacob Bongius, Pastor quondam et Præpositus solertissimus, qui unico plurimorum annorum connubio cum uxore Svavissima, Asa Maria Rode, felix vitam egit piam, probam, pacatam et honoratam, et tandem curiculo ætatis annorum expleto, placide in Salvatore suo obdormivit MDCCXV. Sit memoria ejus in benedictione!

Uti Torrlösa kyrka finnes ock ett epitaphium, hvarpå alla pastor Bongs barn finnas aftagna, af hvilka jag känt tvänne, en som var pastor i Billeberga, en uti Fjelkestad och Råbelöf.

§ 6.

Öfver pastor *Knut Svensson* finnes icke någon minnesvård, utan allenast är uti gamla kyrkoboken af prosten Junghans anfördt,

att han efterträdde Otto Bong, kom hit 1684 och blef död 1695, samt att han, son af häradsprosten Sven Knutsson, var född i Dalby. Jag har gjort mig möda att inhemta närmare underrättelse om så väl prosten *Sven Knutsson* (Sveno Canutius) som hans son pastor *Knut Svensson*.

Prosten Sven Knutsson var född uppe i landet 1628. Sedan Skåne land genom Roskildiska freden 1658 kom till konungen i Sverige, dess rätte egare, blefvo till att utrota både danska tungomålet och sinnelaget många pastorater i Skåne lemnade i uppländingars händer, och på detta sätt inkommo många familjer i Skåne, som ifrån Sverige hafva sin upprinnelse. För sin tid var prosten Sven Knutsson både en lärd och hederlig man samt mycket älskad af högstsalig konung Carl XI. Genom sitt beständiga välförhållande vann han för sin son Borgeby pastorat, hvilket jämte många flera, blef ansedt för regalt, ehuru det förut varit sub jure patronatus. Jag har förut nämnt, att Knut Svensson var född i Dalby, ty der bodde alla pastores i det pastoratet före prosten Sven Knutssons tid; men som der blef tingsställe och var gästgifvaregård, blef stället mycket oroligt och därför flyttades med konungens nådiga tillstånd bostället till Hellestad, och pastoratet blef förbättradt med Bonderups församling —: alltså består det nu af tvenne kyrkor. Sven Knutsson var 2:ne gånger gift: 1) med Ingrid Johansdotter och hade med henne tre barn; hon blef död 1687, femtiätt år gammal. 2) med Elisabeth Schult; hon blef död d. 7 april 1730, i sitt 82 år, förmodligen uti Harlösa hos sin släkting pastor Ursell, sedan hon varit enka i 31 år. Uti Hellestads kyrka finnas både en grafsten och en taffla, till hvilka minnesmärken pastor Ursell och rådman Schult i Christianstad hafva bidragit. Nog hade man kunnat bekomma fullkomligare underrättelse om prosten Sveno Canutius, ifall kyrkoboken blifvit i behåll; men prestgården afbrände d. 7:de maj 1748 och då gick den förlorad ¹⁾. Han var i sin tid en mycket be-

¹⁾ När denna olycka hände, var Johannes Hedenskog pastor derstädes; hans företrädare var Thomas Lang, kyrkoherde der i många år, närmast intill Sven Knutsson. Johannes Hedenskog var gift med pastor Langs dotter Anna Greta. Han var pastor derstädes i 21 år, 55 år gammal och lemnade efter sig 9 barn, 2:ne söner och 7 döttrar. Genom intriger emot presthuset måste alla flykta ifrån Hellestad och Samuel Guthman blef pastor några år, men

tydande man och hade befallning af K. Carl XI att vid viktiga sakers afgörande sitta i consistorio. Då doctor Mathias Steuch blef biskop i Lund 1694, lefde ännu Sven Knutsson, ty han dog först d. 1 Jan. 1699, och som han under biskop Christian Papkes tid hade visiterat äfven i Fjellie och Flädie församlingar, så tillskref han biskop Steuch ungefär sålunda: „Jag har alltid visiterat i H. H. Biskopens församlingar; men som jag förmodar, att herr biskopen sjelf har tillsyn med dem, så vill jag dermed hafva fördrag; dock med förbehåll af mina vanliga prostetunnor och underskrifningspenningar“.

Sedan jag nu sålunda berättat hvad mig är bekant om Sven Knutsson, bör jag anföra något om hans son, *Knut Svensson*, som blef pastor i Borgeby 1684 och dog 1695. Vid academien förde han liderligt lefverne. Hans fader ville hafva honom till prest, men han ville blifva militaire, och hade varit ganska väl om så skett. Han lofvade väl sin fader att stadga sitt yra sinne och så studera, att han med tiden kunde blifva ordinerad; men då han var ibland sina camerader, svor han dyreligen, att han icke skulle taga på sig kappa och krage, önskande allenast att hans fader måtte snart dö, tilläggande dessa obetänksamma ord: „den dag jag låter ordinera mig till prest, så låte kräft uppäta näsan på mig!“ Han blef likväl emot sin vilja både prest och pastor. När han varit här 4 år, svirat och supit, begynte kräft visa sig i den ena näsborren. Han reste öfver till Köpenhamn och doctoren gaf honom försäkran om hjälp, allenast han ville afstå från bränvinssupande, men han var så kommen i vana härmed, att han icke kunde styra sin begärelse, utan sjukdomen förökte sig. Detta hans elände kom för Kongl. Maj:ts öron och han gaf honom till läkare och medikamenter 200 dr smt i flera år, men denna summa blef till största delen använd på brännvin, hvaraf han ganska mycket dagligen förtärde. Hela ansigtet blef, innan han dog, uppätet; allt hvad han skulle förtära måste med en spruta honom meddelas. Ändtligen afsomnade han, innan hans fader Sven Knutsson blef död. Han var gift med compastorns vid Lunds domkyrka Johan Torslows dotter Metta, således svåger med biskop Christian Papke, som var gift med Torslows andra dotter Cecilia, begge systrar till compastorn sedan transporterades han till Bunkeflod, ty pastoratet blef då præbende till theologiæ adjuncturen i Lund såsom det ock ännu är och förmodas förblifva.

vid domkyrkan och pastorn i Råby och Bjellerup, magister Severin Torslow, min morfader, om hvilken på sitt ställe finnes anfördt.

§ 7.

Med egen hand har pastor *Johan Warenholtz*, som succederat Knut Svensson, skrifvit i gamla kyrkoboken:

"Anno 1696 d. 1 september bekom jag Konung Carl d. XI:s fullmakt uppå Borgeby och Löddeköpinge pastorat: ordinerad d. 13 november i Lunds domkyrka af biskop Mathio Steuchio. År 1697 d. 18 april Dom. misericord: blef jag i Borgeby kyrka installerad af prosten öfver Torna härad och kyrkoherden i Dalby, Hellestad och Bonderup, Magister Sven Knutsson, men uti Löddeköpinge af prosten öfver Rönnebergs och Harjagers härader, kyrkoherden i Landskrona, Asmundtorp och Tofta, Magister Johan Hofverberg.

Gud gifve mig med sin Helige Anda, att jag dessa mina församlingar måtte således förestå, att Guds heliga namn kan blifva äradt, församlingarne uppbyggda och min egen själ frälst för Fräl-sarens Jesu Christi skull! Borgeby d. 21 april 1697.

Johan Varenholtz, scanus."

Han var gift med sin företrädares enka Metta Torslow; en from och christelig man både mot hustru och 3:ne styfbarn, blef han död samma år, som han tillträdde denna lägenhet. Styfbarnen voro en son och 2:ne döttrar. Sonen var lieutenant och kallade sig Borgman, en stor drinkare, liksom hans fader Knut Svensson — föräldrarnes odygder fortplantas merändels på barnen.

§ 8.

Anders Delphin var student, då han bekom fullmagt uppå detta pastorat. Uti gamla kyrkoboken har han med egen hand skrifvit:

"År 1698 d. 19 Nov. blef Hans Kungl. Maj:ts, min allernådige Herres och Konung Carl d. XI:s fullmagt uppå Borgeby pastorat, daterad Kungsör d. 14 oktober 1698, utaf Högvärdige Biskopen Doctor Matthio Steuchio uti consistorio levererad, och derpå blef jag till samma pastorat ordinerad uti Lunds domkyrka d. 21 december. Gifve Gud, att allting måtte väl gå! Amen.

Anders Johan Delphin."

Han blef gift med sin företrädares enka Metta Torslow, som 2:ne gånger förut varit gift. Hon var nu gammal och hade fullvuxna döttrar. Delphin begärde den äldsta, men gumman var envis och påstod att sjelf gifta sig med honom. Delphin sade: „om jag blifver tvungen taga Eder, så får Ni hugg hvar dag, ty Ni bör icke gifta Eder vid så hög ålder, som icke passar sig med min: derföre afstå ifrån detta och gif mig er dotter!“ Men gumman var positiv, och han måste låta viga sig vid henne. Äktenskapet blef olyckligt och gjorde stor förargelse i församlingen. Det löfte, som Delphin hade gjort, att Metta Torslow skulle få hugg hvarje dag, det blef ock fullbordadt. Hon måste derföre rymma huset och taga sin tillflykt till klockaregården. (N:r 21, som är i senare tider borttaget ifrån klockaren och bebos af en bonde, som gör dagsverk med mera till sätesgården; att detta hemman verkligen tillhört klockaren kan bevisas af 1569 års Landebok, som finnes i Malmö). Klockaren Knut Bengtsson gömde prestfrun än i bakugnen, än hvälfde han ett stort kar öfver henne, än åter på andra stället i den hvälfda grafven under kyrkan. Summa, här var ett ogudaktigt lefverne under hela deras sammanlefnad. Jag har sjelf talt med en man, som den tiden var tienstgosse i prestgården, och när han berättade allt detta, tillade han, att då prestfolken i Borgeby reste att besöka prestfolken i Barsebäck och Karaby herr Nils Sylvan och Johan Berntzerus, och Delphin icke redan hade fått tillfälle piska upp käringen, slog han henne på vägen dit. Missnöjet i äktenskapet förorsakade fylleri och lösaktighet. Han var af ett sangviniskt temperament, fallen för sällskap, spel och musik, spelte sjelf på åtskilliga instrumenter, mera benägen för lustigt sällskap, än att sköta embetet. I predikningarna sade han ofta: „I skolen lefva och göra efter som jag lärer och icke efter som jag lefver, ty jag är olyckligen gift“. Han var en bonvivant och full af raillerie, hvilket understundom gick öfver höfvan, till ex.: då han engång hade främmande om söndagen och skulle resa till Löddeköpinge att förrätta gudstjensten och sade: „farväl mina vänner, jag skall snart vara tillbaka, om en timma, sedan jag ljugit bönderna fulla“. Hade mannen sluppit gifta sig med gumman, som var inemot 60 år, hade han ej förfallit i så många dårskaper. Dessa folken sjuknade på en gång; hon dog först, och då det berättades honom,

upplyfte han sina händer, sägande: „Nu gudskelof är jag kvitt den gamla oroliga kärningen, jag kan alltså ännu blifva ärlig man!“ Men 3 dagar derefter dog han 1710, och de begrofvos på en dag. Delphins symbolum var: Tempora mutantur, et nos mutamur in illis ¹⁾).

§ 9.

Häradsprosten och kyrkoherden *Christopher Adam Junghans* var född i Lund d. 2 september 1681. Hans fader var från Sachsen och staden Rocklitz och kom såsom bokhandlare till Lund, der han sedan blef rådman och kämnär, modren, Maria Grün, född i furstendömet Grubenhagen och staden Osterode. Då han ordinerades till prest (1707) lågo många tyska soldater inquarterade i Lund; för dem predikade han på tyska och kom 1710 på förslag till Malmö Tyska församling samt bekom interimsfullmakt på Borgeby pastorat af kgl. regeringen, daterad Arboga d. 13 jan. 1711, och k. Carl XII:s confirmation derå, daterad Bender d. 20 september. Samma år ingick han äktenskap med jungfru Anna Maria Winslow, dotter af professorn Johan Winslow och hans hustru Elisabeth Erman, dotter till apothekaren Erman i Lund och syster till den så kallade „Göingebispen“, prosten öfver begge Göingehäraderna. Junghans var en lärd man, väl hemma i orientaliska språken, antiqviteterna och i historia universali et patriæ, kyrkofäderna och kyrkohistorien. Han var af ett fromt sinne, men hans fru stridig och högdragen.

Prosten Junghans med sin hustru ligger begrafven under kyrkogolfvet och öfver dem finnes en sten, hvarpå läses följande ord:

¹⁾ En stor del af hvad här ofvanföre är berättadt, har jag hört, dels af min egen moder, Catharina Elisabeth Torslow (ty Metta Torslow och min moders fader, compastor, magister Severin Torslow voro syskon, derför de ofta ingrepo här i prestgården) dels af en major vid namn de Carnal, som bodde i Fjelkestad vid Råbelöf, hvarest jag var på condition hos major Casper von Böhnen 1736 och 1737. Han hade legat i prestgården inquarterad och var der då Delphin och hans hustru blefvo döda och begrafna. Tillståndet i huset var så fattigt, att svepekläder till de döde icke funnos. Bemälte major var, om jag minnes rätt, från Curland, hade afsked, satt i tryckande fattigdom med flera barn och bekom ganska mycken hjälp af v. Böhrens hus, hvartill dennes gudfruktiga och dygdiga fru, född Ridderschantz, ganska mycket bidrog.

Härunder hvila Högförnåma personer: Högärevördige och Hög-
lärde Herr Ch. A. Junghans, Ordinerad 1707, Pastor 1711, Härads-
prost 1743, död 1743

och hans hustru Anna Maria Winslow född i Lund 1685,
gift 1711, död 1747, 62 år gammal.

Haft 7 barn, af hvilka 4 här med dem sofva.

Symbolum defuncti: simplicitate et prudentia.

Nu sofva de i frid i jorden bland de döda,

Som ändan redan sett på världens vedermöda,

Ty de ha redan fått hvad vi än önska må:

I himmelsk Åroståt för Gudi evigt stå.

I prosten Junghans tid åren 1711 och 1712 grasserade pesten
härstädes och nästan öfverallt, men i Borgeby soeken dog ingen af
pesten, i Löddeköpinge deremot 56, hvilket var nog besynnerligt, då
byarna ligga så nära hvarandra och folket umgicks dagligen. Under
påstående smittosamma tid blef presterskapet förbjudet hålla gudstjenst
i kyrkan, och som Löddeköpinge var smittadt, måste pastor Junghans
under öppen himmel i byens östra vång, under flera månader, hålla
gudstjenst, hvilket var nog besvärligt, isynnerhet vid den Hel. Natt-
vardens förrättande. Ehuru de lefvande icke voro säkra att lefva
i några dagar, drucko de likväl friskt vid de dödas begrafning det
så kallade äreölet: det förekommer mig äfven som kung Achabs sin-
nelag 1. Sam. 15: 32. — Det är en hednisk sed att festa och suppa
vid de dödas begrafning, och vore väl att den kunde blifva bort-
lagd. Jag erinrar mig hvad som hände 1743, då min svärfader
prosten Junghans blef bisatt och åboarne, som buro honom in i va-
penhuset, blefvo för besväret trakterade: jag stod och lyssnade efter,
huru de förhöllo sig och hörde dem då dricka skålar, först *vår her-
res skål i himmelen*, och sedan *sal. pastorns skål*. Denna sed är
en relique ifrån hedendomen, och den påfviska religionen, som bi-
dragit till afguderier och mångfaldiga vidskepelse, svåra att utrota,
ty föräldrarne fortplanta dem in på barnen. Somliga vidskepelse äro
allmänna, andra åter särskilda nästan för hvarje församling, och
det ankommer uppå barnauppfostran att i tid taga försigtiga mått,
att dem förekomma. På presterna ensamt hvilat härom omsorgen,
ty att få bistånd af föräldrar, af klockare och skolmästare är fåfångt.

Jag tordé få tillfälle att på sitt ställe beröra dessa vidskepelser och de utvägar, som finnas tjenliga att dem hos barnen förekomma och hos de äldre förminska.

§ 10.

Sedan jag omtalat mina företrädare, måste jag ock lemna någon underrättelse om mig sjelf.

Jag är född i Borgeby d. 18 Januari 1716. Min fader var rådman Herman Schlyter i Carlshamn, hvars fader var prosten och kyrkoherden Lars Schlyter och moder Elisabeth Oppman från Hoby i Blekinge; hans farfader var borgmästaren i Ronneby Herman Hermansson Schlyter och modren Anna Laurentii dotter och dennes fader var ifrån Tyskland och hade för religionens skull 1592 flyktat till Ronneby, der han blef borgare och handlande. Af denne Schlyter, som också hette Herman, hafva alla med namnet Schlyter i Sverige sin upprinnelse. Min moder var Elisabeth Catharina Torslow, född i Lund d. 13 Mars 1688. Hennes fader var compastorn mag. Severin Torslow i Lund, gift med Abela Maria Erman, apotekare Ermans dotter i Lund. Min morfaders fader var compastorn i Lund Johan Torslow, som var född på Seland.

I anseende till hvad anfördt är, kunde synas underligt, att mitt födelseställe är Borgeby, hvarest jag nu på det 49 året vistats och bott; jag får alltså upplysa händelsen. Förut är nämndt, att Mag. Severin Torslow i Lund var min moders fader, och han var sväger med professoren Johan Winslow i Lund. — Förenämnde professors dotter Anna Maria blef gift med pastoren Christoffer Adam Junghans i Borgeby, alltså var min moder och Junghans hustru syskonbarn. Min fader, som studerade vid academien i Lund, blef först landsfiskal och sedan rådman i Carlshamn, gifte sig med magister Severin Torslows dotter 1715, och då mina föräldrar voro resfärdiga ifrån Lund, var det billigt, att de skulle taga afsked med sina anhöriga i Borgeby. De reste alltså hit och som födslo-tiden, var förhanden, blef jag härstädes född ganska svag. Döpel-sen gick för sig dagen efter och förrättades af Junghans. I sin allvetenhet såg Gud, att jag efter 30 års förlopp skulle succedera pastoren och häradsprosten Chr. Adam Junghans.

Efter 2:ne månaders vistelse härstädes återreste mina föräldrar till Lund, och i Maj månad begåfvo de sig på resan till Carlshamn. Min fader lärde mig läsa svenska, och 1725 blef jag inskrifven i Carlshamns trivialskola, der en Billing, sedan pastor i Witseltofta, var förste collega, en arg man, som slog och handterade mig illa. Nu, i anseende till collega Billings oförnuftiga medfart med mig, tog min fader mig ur skolan, och jag med min broder Lars åtnjöt någon tid information af en student. Sedan kommo vi till Hoby till vår farfader, prosten Lars Schlyter och åtnjöto der information. Ifrån Hoby kom jag 1730, begaf mig då till rector Harlund i Carlshamns skola, bekom 1733 testimonium i sept. månad och blef d. 13 i samma månad student. Emedan rector Harlund var gammal, 72 år, gjorde han liten nytta de sista åren, och när här tillägges att gubben äfven söp, så var hans undervisning, som var ganska svag, både mig och flere till skada. Derföre kunde vi ganska litet profitera af herrar professorernas föreläsningar i de första academiska åren.

Mitt första logis var i Gråbrödersgatan, hvarest jag hos borgaren Jöns Svensson hade ett godt kvarter, spisade der och gaf för middag och aftonvard allenast 6 dr smt, hvilket härrörde af det lätta köpet på spanmålen, (t. ex. 1 t:na råg 4 dr och 1 t:na korn 1 dr 16 öre 1 t:na hafre 24 öre smt, och så var det med alla öfriga victualier). Hos denne borgare spisade 12 studenter. Vi fingo 3 goda rätter mat till middagen och 2 till aftonen. Kammaren betaltes med 10 dr smt för hela året. Då kunde fattiga studenter uppehålla sig vid academien! Frequenten var ock då 7 à 800, men denna goda tiden har sedermera förvandlat sig, och det har blifvit odrägeligt hålla sina barn vid academien.

1735 dog min fader 51 år gammal och lemnade min moder med 6 barn i ganska fattigt tillstånd. Jag har likväl rönt Guds underliga försyn; hans namn vare derföre äradt! Af då varande prof. Carl Papke, som sedermera blef biskop (1739), hade jag mycket bistånd; han gaf mig först enkelt stipendium och sedan fick jag det så kallade Stipendium Roldianum på 70 dr smt.

När jag blef student 1733, var Henrik Benzelius decanus, då jag af honom blef examinerad, och han var också min store gynnare, intill dess jag blef vocerad till pastor härstädes af öfverstelöjtnant Fredrik Trolle. Dels hade jag nämligen då icke fyllt 30

år och dels ville han hafva sin comminister Dietrich Kock hulpen. Men jag sökte och erhöll veniam ætatis och conserverade sålunda vocationen.

Jag kom hit som comminister till prosten Christopher Adam Junghans 1742 och nu skrifves 1792. Alltså har jag varit härstädes fulla 50 år.

*

*

*

Prosten Severin Schlyter fortsätter ej längre berättelsen om sina egna lefnadsöden, och dessa torde ej heller, om de varit antecknade, hafva visat något synnerligen märkligt. Hans lefnad förflöt i samma ro och stillhet, som andra landtpresters. Blott var hans embetsverksamhet inom samma församlingar längre än de flestes. Han dog nemligen först 1797 och hade således i 55 år varit fäst vid samma kall.

Betydselföst förflöt emellertid icke hans verksamma lefnad, huru trängt dess område också var. Tvärtom visar en blick i hans efterlemnade anteckningar rörande församlingarne, att han inom dessa varit en banbrytare för den nya utveckling, som genom skolväsendets grundande och väckandet af allmogen ur dess försöfning skulle komma att med tiden helt och hållet omskapa Skåne. Fortsättningen af den lefnadsteckning, han sjelf begynt, torde därför helst böra ligga i en redogörelse för hans verksamhet inom församlingarne och dermed i sammanhang stående förhållanden, hvilka finnas skildrade vid sidan af hans anteckningar rörande personer.

Vi låta dessa skildringar begynna med hans betraktelser öfver fattigdomen i hans samtids Skåne och öfver dess allmoges andliga tillstånd, hvarvid torde böra erinras det märkliga faktum, han förut omtalat, att vid midten af förra århundradet (1743) så tydliga kvarlevor af nordisk hedendom ännu funnos kvar, att i den kristna kyrkans vapenhus allmogen i tysthet drack de gamla hedniska skålarne.

I Skåne har nu (1770), säger han, två år i slag varit stor missväxt; tiggarnes antal har förökats, så att man besökes af 40 à 50 om dagen. Nöden är således för många ganska stor.

Hvilka äro då orsakerna till den stora fattigdom, som i Skåne finnes?

Dessa äro flera, såsom

1:o att åkerbruket är intill denna tid missvårdadt af de fleste, hvilket deraf kan slutas, att då några förnufteligen sköta åkerbruket, lönas mödan med en stor välsignelse, då deremot den stora hopens

nog mödosamma arbete genom oförsigtigt förhållande ganska litet aflar af sig. En sådan oförsigtighet härleder sig dels från fördomar, dymedelst att de som nu lefva förmena, att deras förfäders inrättningar äro fullkomliga och böra följas, dels af våra landshöfdingars ringa begrepp om hushållningen här i Skåne, emedan de fleste intet känna landets beskaffenhet och för öfrigt af ungdomen varit militärer; ändteligen härrör den eländiga skånska hushållningen äfven af presterskapet, af hvilket större delen äro släta hushållare för sin egen del och sällan eller aldrig tala med sina åhörare i sådana ämnen. På sådant sätt saknar allmogon efterdöme, uppmuntran och undervisning.

Den andra orsaken är den skånska bondens dumhet, efterlåtenhet och brist på förnuftig omsorg om sig sjelf och sin välmåga. Dumheten härrör af hans omåttliga ätande och drickande, hvarigenom själen hindras i sina förrättningar; af dumheten följer efterlåtenhet att vinlägga sig om de stycken, som i synnerhet befrämja välmågan för framtiden och på ålderdomen.

• En beklaglig sanning är, att det förnuftiga creaturet menniskan hafver genom syndafallet fått en likhet med de oförnuftiga djuren, men det kan ej nekas, att denna likhet genom uppfostran antingen förökas eller förminskas. Hurudan skånska allmogens uppfostran är, kan lätt inses, då föräldrarne om uppfostran icke ega något begrepp. Klockarne (som äro de enda, hvilka lemna någon undervisning) äro, de fleste, antingen okunniga eller sjelfkloka narrar, liderliga persedlar, lata och försumliga, eller sådane, som förmena, att allmogens barns undervisning antingen intet angår dem eller också att ju dummare bönderna äro, dess mera anseende hafver klockaren, då han är i deras sällskap. Presterskapet förmenar, till större delen, att då presterna predika och förrätta ministerialia, är embetet förrättadt. De vilja icke öka sina göromål med barnens uppfostran, emedan en sådan syssla egentligen hör föräldrarne till, och tilläfvventyrs skulle föräldrarne, om de sysselsatte sig härmed, litet eller intet tycka derom. Alltså blifver barnauppfostran något, som de flesta intet bry sig om. Men hvad skada detta förer med sig, kan man se dels af dessa försanlingars ungdom, dels t. ex. af mitt visitationsprotokoll inom Torna härad för 1766 med dertill hörande bref.

Hvad af detta följer samt hvad jag under 32 års tid vid dessa församlingar erfarit, är att större delen af allmogen gifver sina barn en sådan uppfostran, som har likhet med de öfriga creaturens, och att alltså ingen omsorg hafves om deras odödeliga själar. Att anföra alla omständigheter vid denna fäaktiga uppfostran, hinner jag icke, men vill nämna några.

Så t. ex. vänjas bondens barn icke vid att hålla sig rena och snygga. De läras ingen måttlighet i mat och dryck, utan fast barnet får ordinairt 4 à 5 gånger mat om dagen, stoppa de likväl på dem stora stycken bröd, hvilka kunna räcka ifrån det ena till det andra målet, hvaraf följer, att barnen icke yeta, om de äro mätta eller hungriga, utan komma uti den syndiga vanan att ifrån morgon till afton äta. Af sådant öfverflödigt ätande härflyter följande incommoda: a) fastän i Skåne växer mycken och mångahanda slags säd, förtäres den mesta i landet, hvarigenom exporten blifver ganska liten; b) emedan barnen under ett sådant öfverflöd uppfödas, att de ingen annan måttstock derför hafva än magens utspänning, klaga de sig lida nöd, så framt de icke hafva lika tillgång på mat och dricka d. v. s. när de icke hafva tillgång att äta dagen igenom och gå med en fullstoppad buk. Summa: skåningen äter upp sin gröda, och sparsamhet hatar han. Skulle andra rikets provincier intet bättre hushålla, blefve de alldeles olyckeliga. Halländska allmogen kommer mycket till Skåne och förblifver här öfver vintern (för att tröska); att hos detta folket är lika stor böjelse att äta och dricka, som hos skåningen, är nogsammt deraf klart, att då de antagas till tröskande, äta och dricka de så glupskt den första månaden, att de vomera maten upp, hvilket bevisar, att de åstunda mera än naturen är van vid. Alltså, om de hade tillfälle att äta efter begärelsens häftighet, gifve de äfven bevis på en fäaktig uppfostran.

Om folkskolans upprättande i Borgeby 1742.

I uppsatsen *Barsebäck under fältmarskalken Hamilton*¹⁾ hafva blifvit meddelade några handlingar af intresse rörande folkskolväsendets uppkomst i Borgebys grannsocknar Barsebäck och Hofterup. Severin Schlyters anteckningar visa, att han i sina församlingar gjort försök att grunda en verklig folkskola redan året förrän fältmar-

¹⁾ M. Weibull: Samlingar till Skånes historia 1873, 56—75.

skalken kom i besittning af Barsebäck, fastän hans skola vid det af sin egare ej bebodda Borreby, aldrig blef hvad Barsebäcks och Hofferups skolor blefvo under nära tillsyn och vård af Hamiltonska släkten. Enahanda var också förhållandet med den begynnelse till en förändring af fattigvården, som han sökte åstadkomma. Skildringen för in i ett sockenlifs detaljer, hvilka i all sin litenhet emellertid väl skildra tiden.

Vid mitt anträde till dessa församlingar (1742) var med barnaundervisningen så slätt bestäldt, att knappt någon kunde göra reda för de enfaldigaste frågor i catechismo eller läsa rent i bok. Uppå böcker var ock en stor brist, och en stor mängd fans i begge församlingarna, som aldrig lärt att läsa. Jag märkte, att om scholeundervisningen icke blef satt på bättre fot, än den före min tid varit, kunde ingen förbättring förmodas. Allt derfor blef barnaundervisningen min hufvudsak.

På egen hand uppsatte jag 1742 en *scholeordning*; men den var intet tillräcklig att hämma sjelfsväldet. Dock banade den vägen att närmare upptäcka bristerna och tänka uppå botemedel. Ett särskildt scholehus och en sådan scholeordning, som förband alla att tillhålla sina barn att i scholehuset sig infinna samt en fri tillgång för alla fattiga mans barn att der åtnjuta undervisning och bekomma fria böcker och en tillräcklig tid om året att undervisa barnen voro hufvudpunkter, som borde befrämja ändamålet. Till vinnande af detta uppsatte jag 1752 en förbättrad scholeordning, hvilken 1763 den 11 februari blef i Harjagers härads dombok i Kjöflinge införd.

Näst den gode Gudens bistånd vördar jag härvid i mitt sinne (såsom hjälpare) dåvarande egaren af Borreby gods, öfverste-lieutenanten och riddaren, herr *Fredrik Trolle*, egare äfven af andra gods, såsom Näs, Eriksholm, Klågerup, Werpinge, Fulltofta m. fl., ty genom hans goda bistånd och approbation af projectet till den nya och förbättrade scholeordningen blef denna begge byarnes inneväanare förelagd att af dem underskrifvas. Härvid måste jag för min efterträdares skull anmärka, att innan det kom dertill att scholeordningen blef underskrifven, mötte mig många och svåra hinder isynnerhet af de ålderstigne åborna och husmännen, som antingen icke hade några barn eller hvars barn voro fullvuxna, hvilka af dessa orsaker förmente sig ej vara skyldiga contribuera något till

scholehusets uppbyggande eller till något uppehälle eller lön åt en scholemästare, ty mitt påstående var, att alla skulle participera i dessa utgifter; i vidrig händelse kunde undervisningen icke komma på någon beständig fot. Som bevekande skäl anfördes mångahanda, men intet ville slå an, ty de blefvo vid sina tankar, att då deras barn blefvo undervista, hade de måst om dem draga omsorg och så kunde de, som nu egde barn, äfven göra. De tänkte som Osby käring sade: „hvar själ ringer för sig“, n. b. hon gjorde det före sin död och då man frågade henne, hvarför hon så gjorde, svarade hon: „till äfventyrs vill ingen ringa för mig, då jag är död, och därför ringer jag sjelf“. Men detta ordspråk blifver många gånger nog illa använt.

Med grämelse såg jag allmogens sturskhet och i denna dess ringa begrepp om christendomen och Pauli ord i 1 Cor. 10, 24, 33. Jag tog mig anledning af deras egna ord, „att de inga barn hade“ att säga, „det jag åtog mig bevisa, att de hade barn, som behöfde gå i skolan, men att de icke frågade efter dem och att det dock vore just det, som borde förmå dem att engång tänka på dem och det just vid detta tillfälle“. Men detta mitt tal föreföll dem som en gåta, så att jag blef föranlåten att uttyda mina ord. „Hafven I aldrig stått fadder“, frågade jag. Jo, det hade de ofta gjort. „Finnes icke ibland dessa fattigmans barn, några som behöfva undervisning?“ Jo, det kunde de icke neka till. Jag uppläste då för dem förmaningen till faddrarne och frågade, om icke svaret då stannade på dem.

Dessa föreställningar gjorde deras sinnen mera böjliga och bragte dem till insigt om sakens nödvändighet och nytta. Större delen af dem kände sig slagna i sina samveten, men en åbo i Borgeby, N:r 20, vid namn Nils Bondesson förblef vrång och illasinnad vid sina tankar och uppretade dem, som visat sig fogliga, så att jag måste vända mig till herrskapet, som då underskref scholeordningen. Sedan underrättade jag i kyrkan församlingen härom. Men denne bofven Nils Bondesson sade till sina cammerater, att det icke var sant, att Trollen underskrifvit sitt namn, utan att det var presten och inspectoren, som på eget bevåg hade gjort det. Emedan nu en sådan beskyllning var ärelös, anmälte jag detta för herrskapet, som befallde, att alla bönderna i Borgeby skulle uppkallas på

gården för att underskrifva scholeordningen. Det skulle också hållas undersökning om Nils Bondessons äreröriga beskyllning emot mig och inspectoren, och om denne förrädaren blef öfvertygad om sitt brott, skulle han pryglas och städja sitt hemman å nyo eller också passera sin kos.

Alltså utsattes en dag till hörsammande af nådig befallning. De flesta skrefvo under. Några drogo på axlarne, men viste sig fogeliga, endast görande några förfrågningar, huru den upplästa scholeordningen skulle förstås. När ordningen kom till Nils Bondesson, vägrade han sätta sitt bomärke. Detta gaf anledning att fråga, om han icke haft den förut anförda utlåtelsen om presten och inspectoren. Af några svarades härtill ja, men då man frågade honom sjelf, om han ville vidgå sådan grof beskyllning, begrep han brottets beskaffenhet, och när lagboken i sådant ämne blef uppläsen, bød han till att förklara sina ord, men lika dumt, som hans arghet emot denna helsosamma inrättningen varit stor. Inspectoren frågade ånyo, om de öfriga åboarne hade hört Nils Bondesson på angifna sättet yttra sig. De svarade med en mun ja. Då tillbjöd sig den illparige skalken att äfven skrifva under, men inspectoren svarade: „nej, du är nu intet mera åbo, utan afhyses ifrån hemmanet“, och strax derpå fick han prygel och blef utdrifven ¹⁾. Men de öfriga skrefvo under scholeordningen. Och sedan Borgeby åboar underskrifvit, gjorde Lyddeköpingarne ingen svårighet.

Man skall nu ej föreställa sig, att dessa första försök att uppätta ett ordnadt skolväsen voro synnerligen vidtomfattande eller togo stora medel i anspråk. Begynnelseerna till det verk, som i kyrkans hägn skulle uppväxa och blifva till hvad det nu är, voro blott ringa och oansenliga. Prosten Severin Schlyters skolordning af 1752, stadfäst af Fredrik Trolle och inprotokollerad i häradsrättens protokoll, har blifvit bevarad, och vi kunna ur den inhemta hvad som på den tiden i fråga om folkundervisning var ett framsteg.

Schleordning

för Borgeby och Lyddeköpinge församlingar, öfversedd, förbättrad och stadfäst af välborne Öfverste-lieutenanten och Riddaren Herr

¹⁾ „Denna bof“, tillägger han, „blef likväl sedan pardonerad och förblef vid hemmanet, utan att ånyo städja det, samt afstod det till sin son“.

Fredrik Trolle den 4 januari 1753 samt inprotocollerad uti Harjagers härads dombok i Kjeffinge d. 11 februari 1763 af Häradshöfdingen Vålborne Herr Svante Möllerheim.

Ehuruväl vi redan d. 21 octobris 1742 upprättat en scholeordning, så äro vi dock nu föränlätne, att den förbättra, såsom vi nu mera hafva uppbyggt ett särskildt scholehus, der barn och äldre folk kunna njuta undervisning, så att den ene är den andre behjelpelig uti den lön samt mat, dricka och värme, som scholemästaren bör njuta för den tid han undervisar socknens ungdom.

1:o) Skall scholeundervisningen begynnas så snart vinterrågen är sådd och skredningen är gjord, vid pass den 2 november, och stå tills vårjorden skall skötas ungefär till d. 16 Martii (Styl Nov); dock skulle någon längre kunna umbära sina barn ifrån arbetet, stånde då scholeundervisningen längre, då desse gifva mat och dricka till scholemästaren.

2:o) Hvarje åbo och husman har frihet att sända så många barn och tjenare, som han har, uti scholan, hvilka njuta undervisning hela den utsatta tiden i hvad de nödvändigt behöfva emot det, att hvar och en af oss, som bebo större eller mindre hemman, gifva uti penningar i ett för allt sexton öre s:mt om-året.

3:o) Scholemästaren njuter ifrån den tid scholan begynnes och till den slutas, mat, dricka, sängkläder och värme och det på sådant sätt, att han i byen går en dag till hvar och en af oss, antingen vi hafva någon i scholan eller ej; men sedan han engång gått omkring och njutit mat och dricka, värme och säng, skola de andra, som hafva barn eller någon tjenare i scholan, allena underhålla scholemästaren, således att de gifva honom hvad som förut stadgadt är, nämligen en dag mat, dricka och värme för hvart barn, så att den, som har 3 barn, underhåller scholemästarn 3 dagar. Har han mindre, gifve då efter deras antal. Hvar husman gifver 8 öre och en dag mat på samma sätt som åboarne.

4:o) Ehuruväl scholan i Borgeby är uppbygd, så fattas än något till dess fullkomlighet såsom ett stycke loft öfver ett väggelum, bord, bänkar och sängställe samt kakelugn, hvilken vi nu tillsvidare laga; derfor skall hvar och en ny åbo vid sitt tillträde gifva 1 d. s:mt och hvar husman 12 öre s:mt, hvarigenom skolans vidmakthållande och det ännu felande skall ersättas, så vida de vites-

penningar, som årligen eljest falla efter byordningen, ej blifva till fattigstocken inlevererade.

5:o) Öfver desse penningar föres riktig räkning i scholeboken under Debet och Credit, och när något är öfver, skall derfor till fattiga barn köpas böcker, som intet dyra äro.

6:o) Scholemästaren skall årligen af pastor tillsättas. Klockaren skall ett år läsa i Borgeby och det andra i Lyddeköpinge, men i dess ställe läser en af pastor bepröfvad, skickelig scholemästare, som njuter, enär man funnit att han sin syssla med flit förrättar, hvad förut är beviljadt. Pastor gifver scholemästaren i Borgeby 4 gånger mat, 1 skeppa råg eller malt samt till scholan 1 dr s:mt om året. Har han någon, som går i scholan, betale då, utom de 4 dagarne, lika med dem, som hafva barn eller tjenstefolk. För denna daler köpes böcker till fattiga barn.

7:o) Enär scholan sättes, examineras barnen, och deras kunskap införes af pastor (uti uppsyningsmännens närvaro) i scholeboken, och då scholan slutas, försökes hvad barnen lärt, hvilket ock införes i scholeboken.

8:o) På det denna scholeordning må hafva bestånd, nu och framdeles, så skall den, som med uppsåt häremot bryter, plikta 4 dr s:mt. Slutligen bedja vi ödmjukeligen, att vårt nuvarande herrskap, Wälborne Herr Öfverstelieutenanten Trolle denna scholeordning stadfäster.

Borgeby den 4 Januari 1753.

Föregående scholeordning, som af välärvördige och vällärde Herr Pastoren Schlyter är uppsatt, finner jag för min del vara mycket billig och väl grundad och derfor densamma alldeles härmed stadfäster med antydan och åtvarning till socknarnes invånare, att de densamma icke allenast med sina namn och bomärken fastställa, utan ock efterlefva. Nääs den 13 januari 1753.

Fredrich Trolle.

Hvad som af mig är begärdt och hvad jag lofvat, skall jag med Guds hjälp hålla.

Severin Schlyter.

Borgeby sockens hemmansåbor ¹⁾.

¹⁾ 21 hemmansnummer och namn, men endast 20 bomärken, hvarvid anmärkes. att „för Nr: 19 står blott namnet, men intet bomärke, ty denna

Sådan var alltså i denna trakt af Skåne begynnelsen till brytning af det gamla allmogelivvet. Banbrytaren för den nyaste tiden, folkskolan, hade, om också i sin primitivaste form, här blifvit införd. Förtjensten härom tillkom i första rummet den upplyste och tänkande *kyrkoherden*, i andra *herrskalet*, den upplyste godsegaren; motståndaren var den, hvars väl det närmast gällde, *allmogen* sjelf. Den lilla kulturbild, som dessa anteckningar lemnat tillfälle att framställa, upprättandet af en bland de äldsta folkskolor i Skåne med dess skolordning, skänker tillika ungefär en bild af utvecklingens hela förlopp. Det skulle emellertid dröja länge — ett helt århundrade —, innan ur begynnelse, sådana som denna, uppväxte en det hela omfattande institution. Denna följde först genom kgl. folkskolestadgan af 1842. Under tiden hade dock ett slägtled efter det andra lagt sitt bidrag till folkskolans utveckling. Så t. ex. lemnade ej Fredrik Trolles dotter och arfvinge till Borreby, riksrådninnan Vivica Bonde, denna här stiftade folkskola utan omvårdnad. Under hennes egaretid blef stadgadt af „herrskalet“ på Borgeby att till skolans vidmakthållande skulle hvarje åbo vid ny städja af sitt hemman lemna 2 dr smt och hvarje husman 24 öre smt till hjälp åt skolan.

*

*

*

Någon ordnad *fattigrård* på kommunal grundval fans ännu icke. Den som fans var den kyrkliga, beroende helt och hållet på den kristliga barmhertighetens gåfvor, samlade på den andra af de tre högtidsdagarna, då kyrkovårdarna i kyrkan gingo omkring med „taflorna“. Hvad det andra högtidsdagens „tafla“ inbragte var åt de fattige förbehållet, och det utdelades samma dag i prestgården, der de fattige då infunno sig, uti kyrkovårdarnes närvaro; till de sjuka fattige gingo dessa omkring för att lemna dem sjelfva i händer deras del. Alla fingo ej lika del, utan hvar och en i förhållande till sitt behof. Severin Schlyter hade sökt verka för upprättandet af ett ordentligt fattighus inom församlingarna „deruti de fattige kunde med beqvämlighet bo och hvarest till deras underhåll någon inrättning borde göras“, således för ett ordnad kommunalt fattigväsen. Han ingaf härom 1752 till „herrskalet“ en skriftlig föreställning, men Fredrik Trolle delade ej härutinnan hans mening,

åbo hade gjort sig ovärdig att få underskrifva“: det är den utpryglade Nils Bondesson, som dermed åsyftas.

Skilnaden mellan åbor och husmän röjes genom anteckningen, att husmännens underskrifter hade man ansett mindre nödiga, sedan, som det heter, „åboarne satt sina bomärken“, men i Lyddeköpinge begärde husmännen att få skriva under, och der skedde det.

ehuru han ej därför tillslöt sin för välgörenhet alltid öppna hand. Hans svar var följande:

Hvad Borgeby och Lyddeköpinge socknars fattige angår, synes bäst vara, att de blifva hos sina barn, som hafva hemman eller hus i socknen, eller ock hos andra deras anhöriga och att de öfriga socknarnes ledamöter hvarje månad tilldela dem något efter råd och ämne, hvartill äfven jag hvarje månad gifver en daler s:mt, som gör 12 daler s:mt om året, dem inspektoren Löngren utbetalar och i dess räkning afförer, hvilket tager sin början ifrån innevarande månad. Nääs den 16 juni 1752

Fredrich Trolle.

Kyrkoherden förblef emellertid fast vid sina tankar om fattigvårdens ordnande och tillägger: „men det hade blifvit långt fördelaktigare för de fattiga, om mitt projekt hade blifvit följdt“. Hans tankar voro framtidens.

* * *

Det kommunala lifvet är sålunda vid midten af förra århundradet uti sin första uppkomst — skolan nyss grundad, ordnad fattigvård existerar ej. En kommun finnes egentligen blott för de gemensamma ekonomiska intressena. I spetsen för denna — bysamhället — står åldermannen med sina bisittare. Byskrået innehåller de från en lång häfd samlade öfverenskommelserna på detta område, hvilka nått kraft af lag; de oftast mera hindra framsteg än främja dem ¹⁾. Att tillämpa byskrået samlas bysamhället under sin ålderman vid ljudet af byns lur eller byns trumma: det är ett slags sjelfstyrelse.

Men på det kyrkliga området herska helt andra förhållanden. Der är kyrkoherden sjelfherskare och med hjälp af sina underordnade, klockaren, kyrkovårdarne och framför allt de två uppsyningsmännen, sexmännen och kyrkoväktaren, upprätthåller han en sträng disciplin inom den kyrkliga församlingen. Severin Schlyters anteckningar, som upptaga instruktionerna för de underordnade, gifva oss en inblick i denna gamla statskyrkliga, vår tid så föga tilltalande kyrkdisciplin, sådan den tedde sig under en kraftfull kyrkoherdes hand.

Före Schlyters anträde till sitt pastorat hade inga uppsyningsmän varit tillsatta, oaktadt landshöfdingeembetets och konsistoriets befallningar derom varit utgångna. Men alltsedan hade 2 sådana varit i verksamhet. Samtidigt hade också kyrkoväktare tillsatts.

¹⁾ Dessa byskrän fingo vid denna tid stadfästelse vid tingen. I anf. Samlingar, 1873, äro Borgebys grannsocknars, Hofterups och Barsebäcks, byskrän tryckta.

Uppsyningsmännens åliggande var:

att föra uppsigt öfver gudstjensten, så att den ej utan laglig orsak försummades eller vårdslöst bevistades; att tillse det ej sabbaten missbrukades till onödigt arbete eller resor, till spel eller dryckjom; ingen fick komma sent i kyrkan, ingen heller gå ut ur kyrkan, förrän välsignelsen var läsen;

att för pastor angifva äkta folks osämja, och i allmänhet all oenighet, föräldrars, barns eller andras; med de äldste hade pastor att afgöra saken medelst stockstraff, penningböter eller arbete till kyrkan;

likaledes att bestraffa all otillbörlighet i lefvernet såsom fylleri, slagsmål, förskräckliga eder i samqväm eller på kyrkoväg, vidskepelse och signerier, skämt med Guds ord och lättfärdigt sällskap, särskildt för dem, som förförde ungdomen till dryck, spel och slagsmål. Uppsyningsmännen borde vara tillstädes, när pastor i kyrkan uppskref folket till nattvardsgång och då gifva alla upplysningar för att ej någon ovärdig måtte dertill admitteras; äfvenledes då någon, som förbrutit sig, kallades inför pastor, hvarvid de hade frihet att säga sin mening.

När någon med penningar löste sig från stockstraffet eller eljest pliktade, borde uppsyningsmännen i proportion till böterna hafva någon andel „på det de måge vara så mycket villigare till att förrätta deras angelägna syssla“.

Pastor antecknade noga varningsgraderna vid de anmälda förseelserna; derefter sattes den brottslige i stocken (fotstock) en eller två söndagar. Kyrkoväktaren var den, som hade att expediera detta med understöd af *sexmännen*, hvilka tillsattes efter hemmansnumren på 2 år ¹⁾.

Kyrkoväktarens ²⁾ åliggande var:

att vid andra ringningen öppna kyrkodörrarne och tillse, att folket ej stannade utanför, utan ginge in i kyrkan för att med böner bereda sig till gudstjensten;

att hindra folket föra sqvaller före och efter gudstjensten och underrätta pastor om hvad det i kyrkan toge sig före;

¹⁾ Uppsyningsmännen voro tagna i Kgl. M:ts synnerliga hägn och för-svar, så att eho dem med ord eller gerningar angrepe eller förolämpade, när de med beskedlighet efterkommo hvad dem blifvit befalt, straffades med dubbla böter. Ulrika Eleonoras resolution på presterskapets besvär 1719 ¹⁰/_s.

²⁾ Anställandet af kyrkoväktare var stadgad i Förordningen af 1723 ¹⁶/₁₀; först 1743, vid den visitation, som hölls af professor Ambrosius Westring ¹¹/_s, upprättades detta statskyrkliga embete i Borgebv. Församlingen lofvade att gifva honom ett årligt offer genom kollekt samt julkost, när han dess medlemmar derom besökte.

att gå ut i byn och hemta dem, som försummade katekesförhören, så väl det, hvilket pastor höll före predikan, som det, hvilket klockaren efter predikans slut höll med ungdomen;

att stänga kyrkodörren, när gudstjensten begynte, och öppna den efter dess slut, samt ej utsläppa någon, med mindre han blifvit sjuk eller „af någon annan hög nödvändighet“ dertill föranläts, samt då anmäla dem som utgått, „på det pastor måtte få tillfälle efterfråga deras lagliga ursäcker“;

att gifva pastor vid handen, när han under gudstjensten, då han gick upp och ned på golfvet, märkte någon oskicklighet eller vårdslöshet;

samt att väcka de, som under gudstjensten insomnade, dock utan att dervid anställa något buller och med all foglighet; sålunda fick han ej väcka *hustrurna* med käppen, hvilken han bar i handen, „men de, heter det, de som göra en vana af kyrkosömn, må han knäppa på pannan“.

Det är kyrkoväktaren, som jemte sexmännen har att exequera stockstraffet, och han är den, som när förseelser blifvit begångna, kallar till pastorsförhören. Han erhåller också andel i böterna för att lifvas till nit i sitt embete, hvars lön beräknas till ungefär 6 daler s:mt.

Kyrkovärdarnes åliggande är ett underordnad. De hafva att sopa kyrkan åtminstone hvar månadsdag, att ringa en half timme på högtidsaftnarne och att på de tre högtidsdagarne gå omkring med kollektaflorna i kyrkan. Men med kyrkoräkningarne hafva de ej att skaffa, utan med dem hafva pastor och frälseinspektoren bestyret.

*

*

*

Att församlingarne ej skulle vara synnerligen belättna med dessa under första hälften af 18:de århundradet inrättade kyrkliga „embeten“, uppsyningsmännens och kyrkoväktarens, är ej så mycket att undra öfver. Den kyrkodisciplin, som genom dem infördes, smakade onekligen mera af Calvins genevensiska kyrka än af Luthers. Det var statens polisväsen infördt inom kyrkans murar, henne sjelf till mera skada än gagn. I Borgeby yttrade sig böndernas opposition derigenom, att de innehöllo både den utlofvade „kollekten“ och „julekosten“ till kyrkoväktare-embetets innehafvare. Men prostens såg i denne en martyr för kyrkan: „han har förrättat sysslan ganska väl, säger han, men ock varit ganska mycket hatad af kyrkosofvarne och fått ganska ringa belöning för sin trogna uppvaktning i följd af det uppstudsiga och till större delen oförskämda folkets motstånd“.

Martin Weibull.

**Falkenbergs stads böneskrift till Gen. Guvernören
Grefve Gustaf Otto Stenbock 1661 ²⁶/₆.**

(Ur Skånska Gen. Guvernementsarkivet.)

De förhållanden, freden i Roeskilde medförde för de skånska landskapen, voro oerhördt tryckande. Plötsligt afskuros tusenåriga kulturband. Näringslifvet, stängdt i sitt vanliga lopp, underkastades nya bojor. Somliga städer miste t. ex. sin seglationsfrihet till fördel för andra. Så gick det Falkenberg. Städernas välstånd redan under kriget undergräfdt, blef genom nya skatter och tullar — den svenska porttullen infördes nu — tillintetgjordt. Den utarmande inqvarteringen fortsattes äfven under freden. Särskildt besvärlig var inqvarteringen af de främmande regementena i Carl X Gustafs återvändande här.

En bild i smått af allt detta betryck ger oss följande böneskrift af Falkenberg, som till Halmstads och Varbergs bästa förlorat sin seglationsfrihet, om hvars återfående det bönfaller. Den lemnar en lefvande bild af de små stadssamhällenas sorgliga förkommenhet under detta tidsskifte.

Högädle och welborne Herre, Her Genneral Gouverneur,
Nådige Greffue och Herre,

Efter Ederss Höggreffl: Exels Naadige resolution och högunstige recommenderende anlangendis woriss elendige tillstånd, haffuer wi udi største ydmyg- och underdahnighed sögt Hans Kongl. Maj:tz woriss allernaadigste Koning och Herre, huarpaa oss ehr naadeligen henuist till Eders Höggreffuelig Exell:z; huorfuere wi nu med denne woriss ydmygste suplication bönefalder till Eders Höggreffl. Naade at wi fattige borgerschab maatte faa nydde, till wore arme naringzmiddels och elendige stadtz Opkomst, woriss seglations-

frihed med widere Eders Naade, oss till lindring, techtest oss fattige borgerschab at hielpe. Det er Eders Höggreffl. Exelz i nogen maa-der kyndigt woriss elendighed wi aff den storre gruelig ildebrand haffuer bekommet sampt siden med Poläckerniss indquartering werret betyngtet, lige som wi haffde werret i wor wellstand, saa wi oss nu fast indted formaar, som for dette for Eders Naade ydmygligst ehr andraget. Skulle det elliest werre for Halmstادتz heller Warbergz Opkoust heller forbedringz skyll at wi fattige borgerschab skulle miste worre friheder, saa ehr det langt anderlediss end di maaschee haffuer angiffuet, efftersom mand hoess dennom indted kand affhendte och eij heller for ringere priss end som tillforne; haffuer mand noget dennom at selge, byder di halfft werd derforre. Eij heller kand wi fattige borgerschab med worre ringe fahrkoster werre dennom noget det ringeste till fortred heller schade, efftersom wi eij förer entten stöcke heller langgodtz, menss allenne huad wi till woriss och nestomligende landtzbyerss nödtörfft kunde hiemförre, saa som Islandtz fisch, Jyde sild, Jydsk och Norsch kalek och andre saadanne geemeenne wahren. Om Halmstادتz Magistrat haffde löst till deriss stادتz opkomst, daa fattiss dem möget som dee först burde impetrere sig med och forbyde dee handwercker, som side paa landet och bruge baade affl och handtwerck, som ehr Klensmide, Snidker, Böckere, Fællberedere och flerre aff huilcke slagz de icke haffue i staden, som syniss meere at werre dem till schade end wi med worriss ringe seglation kunde werre, huerforre det lader ansee at di ret aff afuindtz werck saadanne friheder imod oss haffuer forhuerffuet, at di kunde faae oss i grund öddelagt, dog sig selff till icke det ringeste nötte eller baade. Bönfalder wi for den schyll till Eders höggreffl. Exell:s, Eders greffl. Naade behagede woris ynchelige tilstand at ansee och oss fattige borgerschab med en mild och good resolution husuale, at wi maatte söge woriss næring som tilforne till oss och worre arme hustruer och börnss ophold och födde. Saadahne höijnaadig och barmhiertighedtz gierning will Gud belönne, huilcke wi üdi worre böonner och altid will ihukomme och altid findiss wor naadige Ofwighedtz forbundene, tro lydige underdohne och undersaattere saa lenge wi leffue.

Eders Höggreffl. Exell:s.

ydmygste trotiennere

och

undersaattere

Falckenberg

d. 26 Juni 1661.

Borgemester och Raadh

med meenige borgerschab i Falckenbergh.

En böneskrift af Vittus Andersson till Carl XI.

(Ur Riksarkivet bland Städens Acta).

Denna handling är odaterad, men man finner af innehållet, att den härrör från tiden efter det Carlskronas anläggning var fullbordad. Den gifver ej fullt stöd åt den häfdvunna uppfattningen af förhållandet mellan Vittus Andersson och Carl XI.

Fryxell har sammanfattat sägnen om detta sålunda. „*Vi vilja bygga en stad på din ö och sedermera dittlägga vår örlogsflotta*“, säger konungen till Vittus på Trotsö, när han vid besöket d. 17—18 november 1679 fattade beslutet att der grundlägga Carlskrona. Den danske blekingsbonden skall då hafva vågat svara konungen: „*Det har jag icke gifvit lof till*“. — *Men jag skall köpa ön utaf dig*, genmälte konungen. — *Jag ämnar icke sälja min ö*, var bondens svar. Detta och dylika svar uppretade konungen. — *Ditt sturska och gensträfviga väsende kan kosta ditt hufvud*, sade han. — *Mitt hu/rud går icke så lätt heller att taga*, svarade Vittus. För sin motsträfvighet blef Vittus kort derefter insatt på Carlshamns fästning. Enligt sägen var anledningen, som togs dertill, den att han genom falska fyrelldar skulle lockat seglare till skeppsbrott.

Då Vittus emellertid i fångelset förnamm, att hans hustru och döttrar på Trotsö höllo marketenteri för de redan anlända matroserna, fann han detta i längden otrefligt. Han sålde då sin ö, befriades och dog sedermera i Nettraby. Sådan är Fryxells framställning.

Men så kan saken omöjlig till alla delar hafva förhållit sig, om man dermed jemför Vittus' egna ord i denna hans böneskrift. Här klagar han visserligen öfver, att så „*sjelfva holmen Carlskrona*“

som andra holmar, blifvit honom afhände, men han förklarar sig i underdånighet vara dermed tillfreds såsom konungen hörsamhet och lydnad skyldig: hvad han begär är blott någon ersättning för sitt förlorade jordagods, honom till hugnad i hans ålderdom. Af trotset är här ej en tillstyrmelse; om det någonsin funnits och framträdt på det skildrade, för förhållandena i Blekinge 1679 fullkomligt otroliga sätt, som berättats, hade han näppeligen låtit i denna böneskrift en afbön därför saknas. Bortfaller nu detta moment i berättelsen, så återstår det nakna faktum, att Vittus Andersson, utan att få veta sin anklagare, blifvit jemte en sin tjenare slagen i bojor och i en lång tid suttit fängslad å Carlshamns kastell. Ivarunder han tillsatt välfärd och helsa, samt att han — „såsom en ogerningsman“ — måst ställa borgen för sig af 8 bofaste män. Förgäfves har han angående detta och annat mera redan förut inlemnadt en böneskrift. Han begär nu i djupaste underdånighet en nådig resolution derpå samt att han får veta sin åklagare, som vållat detta hans lidande. Han synes knappt veta för hvad brott han anklagas och begär, att borgen måtte häfvas, alldenstund ingen honom „någon ogerning hafver att förevisa“. Resolution har varit honom lofvad, men ej följt.

Af böneskriften framgår sålunda, att Vittus Andersson ej bättre begärt, än att mot vederlag få afstå sin egendom. Men i stället har våld öfvergått både hans person och hans egendom.

En sådan behandlig öfverensstämmer också mera med den allmänna ställningen i Bleking vid denna tid. Från svensk sida betraktades den under kriget fullkomligt dansksinnade Blekingsallmogen som rebell och behandlades så. Det är sannolikare, att Carl XI velat taga Carlskronaholmarne i besittning för kronan som „caduque gods“, än att han personligen skolat förhandlat med en blekingsbonde om dem. Våld var dagens ordning denna tid. Det resonerades ej om rätt.

Stormechtigste Konung,
Allranådigaste Herre.

Såsom förmedelst Eders Kongl. Maj:ttz Allranådigste förordning Stapel Staden Carls-Crona ähr fuuderat och i wärkelig byggning stäldt worden. hwilket mig till stoor afsaknad skiedt och ländt ähr, i dett att min fasta jordh så sielfwa Holmen Carls-Crona som

andra Holmer migh afhende ähre, dett doch iagh i anseende till dhen hörsamheet och lydno iagh Eders Kongl. May:t skyldig ähr, gierna i underdånigheet wähl till fredz med ähr, Doch lijqwäl i underdånigheet begierandes af Eders Kongl. May:t, att iagh emot dhen afsaknadh iagh så dher igienom, som sedan Skiepz Flättan kom till Carlz-Crona liggjandes, kunde något wederlag för bem:te mitt migh afsatte jordegodtz Allranådigtst ehrnä, migh i min Alderdomb till någon tröst och hugnadt; Och såsom iagh Eders Kongl. May:tt tillförende Supplicando i underdånig Odmiukheet så om detta som annat mehra tillkienna gifwit, men Eders Kongl. May:ttts Nädige Resolution ej ännu ehrhällit, som Eders Kongl. May:tt mig tillförende Allranådigtst lofwat; Ty bönfaller iagh i allra diupest underdånigheet, dett Eders Kongl. May:tt techtes migh een Nädigh Resolution förünna så om detta, som och att iagh måtte få wetta, hwilken min Äklagare warit och förorsakat att iagh så lång tijdh medh min dräng på Carlzhambns Castell i Boijor och fängelzse måst suttit, min wälferdh igienom egen förtärning efftersatt, och min hälsa och sundheet förlorat. sampt och som een ogierningzman måst sättia Otta bofaste män i Caution och borgen. hwilken Caution iagh och underdån Odmiukeligst ombeder att blifwa frijkallat och qwitt ifrån, aldenstundh ingen migh någon ogierning hafwer att förewijta. Jagh afwachter Eders Kongl. May:ttz, öfwer alt detta, Allranådigtste Resolution stedze förblifwandes

Eders Kongl. May:ttz

Allraunderdån-Ödmiukeste

Tienare

Vittus Andersson.

Innehållsförteckning.

Öfverste Nils Skyttes dagboksanteckningar 1675--1720 I—IV,	1—29.
Prosten Severin Schlyters anteckningar	30—77.
Falkenbergs stads böneskrift till Gen. Guvernören grefve Gustaf Otto Stenbock 1661 ²⁶ / ₆	78—79.
En böneskrift af Vittus Andersson till Carl XI	80—82.

Tryckfel.

Sid. 23 2 raden nedifrån står *prinsarne* läs *prinsessorna*.

Pris: 1 kr. 50 öre.

Till medlemmar af Föreningen utdelas *Skånska Samlingar* kostnadsfritt.

Medlemsafgifter: 3 kronor årligen eller ständig medlemsafgift af 50 kronor.

Anmälan om inträde i Föreningen eller requisition af Samlingarne kan göras under adress: Föreningens skattmästare, adjunkt *Nils Larsson, Lund.*
